

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою Податкова та митна справа
на тему: **«Податки як основа формування доходів місцевих
бюджетів»**

Виконавець:

студентка 47/1 групи ЦЗВФН

Федоренко Тетяна Дмитрівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА-2024

АНОТАЦІЯ

Фелоренко Т.Д. «Податки як основа формування доходів місцевих бюджетів»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Податкова та митна справа».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглядається економічна сутність податків, їхні функції, економічна думка з приводу оподаткування. Досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Розглянуті особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні. Проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України. Досліджена фінансова ефективність місцевих податків і зборів. Досліджений досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень. Проведено дослідження зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів. Розглянуті можливості його імплементації у вітчизняну практику оподаткування. Розроблені пропозиції збільшення доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Запропоновано: збільшити частку місцевих податків у доходах місцевих бюджетів, включити до складу місцевих податків податок на доходи фізичних осіб, розширити перелік місцевих податків та зборів, розширити базу оподаткування місцевими податками та зборами.

Ключові слова: податки, збори, доходи місцевих бюджетів, податкові надходження, місцеві бюджети, місцеві податки та збори.

ANNOTATION

Fedorenko T.D. «Taxes as a basis for the formation of revenues of local budgets»

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance"

(code and name of specialty)

under the educational program "Tax and Customs Affairs".

(name of educational program)

Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The work examines the economic essence of taxes, their functions, economic opinion on taxation. The principles of formation of local budgets at the expense of tax revenues have been studied. The peculiarities of the payment of the main taxes, which are included in the local budgets in Ukraine, are considered. The dynamics of tax revenues of local budgets of Ukraine are analyzed. The fiscal efficiency of local taxes and fees has been studied. The studied experience of budget formation of the Odesa urban territorial community at the expense of tax revenues. A study of foreign experience in the formation of local budgets was conducted. Possibilities of its implementation in domestic taxation practice are considered. Proposals have been developed to increase the income of local budgets of Ukraine at the expense of tax revenues.

It is proposed: to increase the share of local taxes in the revenues of local budgets, to include in the composition of local taxes the tax on the income of individuals, to expand the list of local taxes and fees, to expand the tax base for local taxes and fees.

Key words: taxes, fees, revenues of local budgets, tax revenues, local budgets, local taxes and fees.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	7
1.1. Сутність та функції податків.....	7
1.2. Принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.....	14
1.3. Особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні.....	18
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИКА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	26
2.1. Аналіз податкових надходжень місцевих бюджетів України.....	26
2.2. Фіскальна ефективність місцевих податків і зборів.....	35
2.3. Досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	50
3.1. Зарубіжний досвід податкового формування місцевих бюджетів та його можлива імплементація у вітчизняну практику.....	50
3.2. Шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень.....	61
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Дослідження особливостей формування місцевих бюджетів податковими надходженнями залишається актуальним завдяки цілої низки факторів. Податкові надходження є основним джерелом фінансування для місцевих органів влади та органів самоврядування. Зміни в податковому законодавстві часто впливають на механізми збору податків на місцевому рівні. Їх вивчення допомагає розуміти наслідки таких змін та розробляти стратегії для їх впровадження на місцевому рівні. Також розуміння та аналіз тенденцій у формуванні цих надходжень дозволяє забезпечити фінансову стійкість та розвиток місцевих громад. Дослідження допомагають визначити ефективні способи збору податків на місцевому рівні та підвищити ефективність податкової системи для максимізації надходжень без негативного впливу на бізнес та економічний розвиток. І це тому, що ефективна система місцевого оподаткування може стимулювати розвиток бізнесу та економічну активність на місцевому рівні через раціональне використання податкових інструментів.

Також дослідження місцевого оподаткування дозволяють оцінити вплив податкової політики на соціальну рівність та справедливість, враховуючи можливості оподаткування для різних соціальних груп.

Кожна місцевість має свої унікальні економічні умови та потенціал для збору податків. Їхнє розкриття надасть можливість адаптувати податкову політику до конкретних умов кожного регіону. Одночасно, зміни в економічних, соціальних та політичних умовах вимагають постійної адаптації систем місцевого оподаткування. Дослідження дозволяють виявляти ці зміни та розробляти відповідні стратегії для адаптації податкової політики.

Сучасні глобальні виклики, такі як цифрова трансформація, вимагають нових підходів до оподаткування. Аналіз особливостей місцевого оподаткування може виявити можливості для використання податкових інструментів у вирішенні цих викликів.

Отже, дослідження особливостей формування місцевих бюджетів податковими надходженнями, механізмів місцевого оподаткування є актуальними для розвитку ефективної та стійкої фінансової системи на місцевому рівні. Воно створює умови для ефективного управління місцевими фінансами та стимулювання розвитку місцевих громад у сучасних умовах.

Метою цієї кваліфікаційної роботи є визначення сутності податків, принципів податкового формування місцевих бюджетів, з'ясуванні ролі податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу, та, на підставі цього, вироблення практичних пропозицій щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Поставлена мета цієї кваліфікаційної роботи дозволила виокремити наступні завдання, які були вирішені. Серед них:

- визначити сутність та функції податків;
- виокремити принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень;
- розкрити особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні;
- проаналізувати податкові надходження місцевих бюджетів України;
- визначити фіскальну ефективність місцевих податків і зборів;
- дослідити досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень;
- розглянути зарубіжний досвід податкового формування місцевих бюджетів та виокремити можливості його імплементації у вітчизняну практику;
- розробити шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень.

Об'єктом дослідження є відносини держави та суб'єктів господарювання з приводу сплати податків, що формують місцеві бюджети України.

Предметом дослідження є податки як основа формування доходів місцевих бюджетів.

Теоретизацію дослідження проведено згідно Конституції України, Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейської Хартії «Про місцеве самоврядування», інших законодавчих і нормативних документів органів державної влади, рішень міської Ради Одеської міської територіальної громади. Використано підручники з місцевих фінансів, податкової системи, монографії та наукові статті з питань формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Використано аналітичні матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування України та інших розвинутих країн світу.

При написанні були використані наступні *методи дослідження*: історичного та логічного щодо сутності та функції податків, загальних принципів оподаткування, принципів місцевого оподаткування; діалектичний метод наукового пізнання, метод порівняння при аналізі вітчизняного і зарубіжного досвідів місцевого оподаткування. Також був використаний метод графічного представлення даних, аналізу і синтезу під час дослідження аналітичних даних.

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Обсяг роботи 81 аркуш, 9 таблиць, 18 рисунків, 2 додатка на 2 аркушах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Сутність та функції податків

Податки є ключовою економічною категорією, яка відображає спосіб функціонування фінансової системи держави. Вони представляють собою обов'язкові платежі, які збираються від фізичних та/або юридичних осіб державою або іншими органами влади з метою фінансування державного бюджету та забезпечення здійснення різноманітних функцій держави.

За економічним змістом податки — це інструмент державного розподілу і перерозподілу доходів та фінансових ресурсів. Суспільний зміст податків дає державі можливість впливу на сферу економічних відносин у суспільстві [53, с. 169]. Податок є комплексною фінансовою категорією, яка характеризує фінансові відносини між державою і членами суспільства, що виникають в процесі розподілу ВВП з приводу вилучення державою частини валового національного доходу і перерозподілу її з метою фінансування державних витрат [15, с.34].

Податки та проблеми оподаткування визначаються в контексті різних економічних шкіл та теорій. Наведемо приклади розуміння цих понять в рамках різних економічних шкіл.

Меркантилісти — це економісти періоду ранньої політичної економії, які активно вивчали питання економічного розвитку держави. Вони розвивали свої теорії у XVI – XVIII століттях. Розуміння податків та оподаткування меркантилістами було вкрай важливим для формулювання їхніх економічних теорій та практичних рекомендацій. Одним із центральних принципів меркантилістичної економіки було обґрунтовування необхідності накопичення золота та срібла. Вони вважали, що багатство держави вимірюється обсягом цих металів. Отже, система оподаткування мала сприяти збільшенню експорту та зменшенню імпорту, щоб збільшити приплив золота та срібла до країни. Також меркантилісти підтримували ідею введення високих митних податків на

імпортні товари, щоб зменшити їхню конкурентоспроможність порівняно з внутрішнім виробництвом і, таким чином, сприяти місцевому виробництву. Деякі меркантилісти також підтримували ідею введення податків на експортні товари, але це стосувалося певних обставин і не було стандартною практикою.

У цілому, розуміння меркантилістами податків та оподаткування було вкрай спрямоване на забезпечення фінансової стабільності держави, збільшення запасів золота та срібла, а також на підтримку місцевого виробництва через регулювання зовнішньої торгівлі.

Фізіократи — це економічна школа, що розвивалася в Європі в XVIII столітті, особливо у Франції. Вони вважалися попередниками класичної політичної економії і мали великий вплив на економічні теорії, які розвивалися пізніше. Розумінням податків і оподаткуванням фізіократи приділяли значну увагу, і їхні погляди на ці питання були відмінні від попередніх меркантилістів [15, 53].

Фізіократи вірили в ідею "ліссєферу", або "природного порядку", що є властивим природі. Вони вважали, що суспільство має дотримуватися цього "природного порядку" у веденні господарства. З цієї точки зору, вони вважали, що оподаткування має бути прозорим, простим та відповідати принципам справедливості. Однією з основних ідей фізіократів було переконання, що земельна рента є єдиною дійсною формою доходу, яка забезпечується "природним порядком". Тому вони у своїх працях переконували, що оподаткування повинно базуватися на оподаткуванні земельної ренти, а не на інших формах оподаткування, які вважали шкідливими для економіки. Фізіократи підкреслювали, що оподаткування робочої сили та капіталу призводить до втрати економічної продуктивності. Вони сприяли ідеї оподаткування лише земельної ренти, оскільки вважали її природним джерелом доходу [20, с. 21].

Отже, розуміння податків фізіократами було спрямовано на підтримку оподаткування земельної ренти як основного джерела доходу для держави, а

також на відмову від оподаткування робочої сили та капіталу через їхню віру у "природний порядок" економіки.

У класичній економічній теорії, яка розвивалася в ХІХ столітті, погляди на податки та оподаткування були значно іншими, ніж у фізіократів чи меркантилістів. Для класичних економістів, зокрема, для Адама Сміта, Девіда Рікардо та Жана-Батиста Сея, податки відігравали важливу роль у формуванні економічної системи і впливали на розподіл ресурсів та ефективність економіки. Класичні економісти вважали, що оптимальні податки мають бути нейтральними з точки зору економічних рішень. Це означає, що податки не повинні спотворювати рішення суб'єктів економіки щодо виробництва, споживання та інвестування. Вони вважали, що правильно побудовані податкові системи можуть сприяти економічному зростанню. Вони підтримували ідею низьких податкових ставок на капіталовкладення та підприємницьку діяльність для стимулювання інвестицій та інновацій.

Деякі класичні економісти, зокрема Давид Рікардо, підтримували ідею прогресивного оподаткування, де ставки податків зростають разом з доходами. Це було пов'язано з прагненням зменшити соціальні нерівності та забезпечити більш справедливий розподіл багатства [14].

Також представники класичної економічної теорії, зокрема Генрі Джордж, висловлювали ідею оподаткування земельної ренти як одного з головних джерел доходу держави. Вони вважали, що земельна рента є природним ресурсом і має бути використана для фінансування загальнодержавних потреб.

Загалом, для класичних економістів податки та оподаткування були важливими інструментами для забезпечення фінансової стабільності держави, підтримки соціальної справедливості та стимулювання економічного зростання.

Неокласична економічна школа, що розвивалася вже у другій половині ХХ-го століття, має свої особливі погляди на податки та оподаткування. Вони відрізняються від підходів класичних та інших економічних шкіл. Неокласики надавали велике значення ефективності ринку та принципу оптимальності.

Тому вони ставили собі за мету мінімізувати спотворення, які виникають внаслідок оподаткування. Вони підтримували широке застосування принципу "однакового обміну" (principle of equivalence), де оподаткування намагаються зробити найбільш прозорим та справедливим для всіх учасників економіки. У неокласичних концепціях податки вважаються необхідним злом, необхідним для функціонування держави та надання суспільних послуг, але вони прагнули мінімізувати їх вплив на економіку та індивідів.

Неокласики, подібно до класичних економістів, підтримували принцип прогресивного оподаткування, де ставки податків зростають разом з доходами. Однак вони також наголошували на важливості забезпечення того, щоб податки не завдали непропорційного впливу на інвестиції та економічну активність. Також неокласичні економісти підтримували ідею низьких податкових ставок, особливо на капіталовкладення та підприємницьку діяльність. Вони вважали, що це сприятиме зростанню економіки та стимулюванню інвестицій. Тому вони багато праць присвятили дослідженню впливу податкових ставок на зміни у виробництві, споживанні та інвестиції, а також здійснювали пошуки оптимальних шляхів для забезпечення ефективності економіки.

Загалом, неокласичні економісти підтримували ідею мінімального втручання держави в економіку через оподаткування, спрямовуючи свої зусилля на забезпечення максимальної ефективності та справедливості у системі оподаткування.

У кейнсіанстві, що базується на теорії Джона Мейнарда Кейнса [21], підходи до природи податків відрізняються від інших економічних шкіл. Одним з основних принципів кейнсіанства є те, що економіка може перебувати в стані суттєвого зменшення загального попиту, коли ринкові сили не забезпечують повного зайнятості ресурсів. У цьому контексті податки можуть бути використані для стимулювання або зниження споживчого попиту та інвестицій через зміну розподілу доходів. Отже, кейнсіанська економіка підтримує використання податків для регулювання фінансової політики з метою стимулювання або стримування економічного зростання. Наприклад, у періоди

економічної рецесії можуть бути зменшені податки, щоб стимулювати споживання та інвестиції. Кейнсіанська економіка підтримує ідею прогресивного оподаткування, особливо з огляду на соціальну справедливість та зменшення соціальних нерівностей. Прихильники цієї ідеї вважають, що більш високі ставки податків для високодоходних осіб можуть забезпечити більш ефективне розподілення доходів у суспільстві. Кейнсіанська економіка також підтримує ідею використання податків для контролю інфляції та дефіциту бюджету. Наприклад, збільшення податків може бути використане для зменшення споживчого попиту та зменшення інфляційних тисків.

Як висновок, у кейнсіанській економічній теорії податки розглядаються як важливий інструмент для регулювання економіки, забезпечення соціальної справедливості та контролю над інфляцією та бюджетним дефіцитом.

Монетаризм, який став популярним у другій половині XX століття, є економічною теорією, яка виникла як реакція на ключові принципи кейнсіанства. У монетаризмі, основний акцент робиться на грошовій політиці та контролі над грошовою масою як основним інструментом управління економікою. Проте, податки та оподаткування також займають важливе місце в монетаристських концепціях, особливо в контексті їх впливу на економічну активність та інфляцію. Монетаристи вважають, що грошова політика є головним інструментом регулювання економіки. Вони приділяють велику увагу контролю за грошовою масою та обсягом кредитування. Проте, вони також розглядають оподаткування як інструмент, який може впливати на грошову політику, особливо через вплив на розподіл доходів та споживчий попит. Монетаристи вважають, що надмірне оподаткування може сприяти інфляції, особливо якщо податки збільшують витрати підприємств та споживчі витрати. Вони підтримують ідею, що збільшення податків може стимулювати підвищення цін, особливо якщо воно призводить до зростання собівартості товарів та послуг. Монетаристи підтримують ідею податкових знижок як засобу стимулювання економіки. Вони вважають, що зменшення податків на

підприємства та фізичних осіб може сприяти збільшенню інвестицій та споживчого попиту.

Загалом, у монетаризмі податки та оподаткування розглядаються як важливий елемент економічної політики, який може впливати на розподіл доходів, споживчий попит, інфляцію та загальний економічний клімат.

Інституціоналізм як економічна теорія приділяє велику увагу вивченню ролі інститутів у формуванні економічних процесів і результатів [53]. У розумінні інституціоналістів, податки та оподаткування виступають як ключові елементи економічної системи, які впливають на функціонування суспільства та його розвиток. Інституціоналісти вважають, що система оподаткування визначається інституційними рамками суспільства, такими як: правова система, політичні інституції та соціальні норми. Податкова система може бути результатом компромісів між різними соціальними групами та інтересами.

Інституціоналісти вивчають вплив податкової політики на ефективність економіки та можливості економічного зростання. Вони розглядають, як різні податкові елементи та ставки впливають на інвестиції, виробництво та інновації.

Інституціоналісти підкреслюють важливість соціальної справедливості у системі оподаткування. Вони досліджують, як розподіл податкового навантаження впливає на рівень нерівності в суспільстві та стабільність соціального стратування суспільства. Вони вивчають, як податкова політика впливає на економічну стабільність, досліджують, як податки можуть бути використані для стабілізації економіки у періоди зростання та спаду. Інституціоналісти аналізують вплив податкової конкуренції між країнами та її наслідки для міжнародних відносин та економічного розвитку. Вони досліджують, як різні податкові системи та податкова політика різних країн можуть впливати на розподіл капіталу та ресурсів у світовому масштабі.

Загалом, для інституціоналістів податки та оподаткування виступають як важливий елемент інституційного середовища, що впливає на економічну активність, соціальну справедливість та економічну стабільність.

Отже, усі ці підходи відображають різноманітність поглядів на роль та значення податків у суспільстві та економіці, враховуючи різні соціально-економічні контексти та цілі.

Основні функції податків включають:

фіскальну функцію. Одна з основних функцій податків - це збір коштів для державного бюджету та місцевих бюджетів. Ці кошти використовуються для фінансування різноманітних програм та послуг, таких як: охорона здоров'я, освіта, інфраструктура, оборона тощо;

функцію регулювання економіки. Податки доволі часто використовуватися для регулювання економіки. Наприклад, держава може застосовувати податкові стимули або збори для сприяння розвитку певних секторів економіки або зменшення споживчого попиту на певні товари чи послуги;

функцію розподілу та вирівнювання доходів. Податки можуть бути використані для зменшення соціальних нерівностей шляхом перерозподілу доходів. Прогресивні податки, які збільшуються разом з доходами, можуть допомогти зменшити рівень нерівності в суспільстві;

стабілізаційну функцію. Податки грають важливу роль у забезпеченні фіскальної стабільності. Їх правильне використання може допомогти у збалансуванні державного бюджету та місцевих бюджетів, уникненні дефіциту та забезпеченні сталого економічного зростання;

функцію впливу на рівень цін. Податки можуть впливати на рівень цін, особливо через їх вплив на витрати виробників та споживачів. Наприклад, підвищення податків на певні товари може призвести до зростання їхньої ціни для споживачів.

Отже, податки є складною економічною категорією, і їхнє використання вимагає уважного аналізу ефективності та врахування різноманітних соціально-економічних чинників.

1.2. Принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень

Органи місцевого самоврядування зазвичай мають певні доходні повноваження, які надають їм можливість збирати доходи для фінансування своєї діяльності та вирішення місцевих проблем. Ці повноваження можуть варіюватися залежно від законодавства та організаційної структури кожної конкретної місцевої влади. Зазвичай, органи місцевого самоврядування наділені законом правами встановлювати та збирати місцеві податки, такі як: податки на нерухомість, податки на місцевий бізнес, туристичні податки, комунальні податки тощо. Ці податки можуть бути спрямовані на фінансування місцевих інфраструктурних проектів, послуг та програм. Органи місцевого самоврядування можуть також збирати різні місцеві збори та платежі, такі як: плата за паркування, платежі за використання комунальних послуг, дозвільні збори тощо. Ці збори також спрямовуються на фінансування місцевих потреб. Відповідно, на рівні місцевих органів влади формуються власні та закріплені доходи. Власні доходи – це доходи, які органи місцевого самоврядування мають право збирати та використовувати власноруч. Ці доходи можуть бути отримані з різних джерел, таких як місцеві податки, збори, платежі, прибутки від власності, надання послуг тощо. Органи місцевого самоврядування мають значний ступінь автономії у встановленні та зборі власних доходів, а також у використанні їх для вирішення місцевих проблем та потреб. Закріплені доходи – це доходи, які органи місцевого самоврядування отримують у вигляді загальнодержавних податків та зборів, що закріплюються за ними на постійній основі. Також органи місцевого самоврядування для вирівнювання своїх фінансових можливостей отримують дотації та субсидії від центральних чи регіональних урядів для фінансування певних проектів або програм, які стимулюють економічний розвиток, соціальну підтримку та інфраструктурні потреби [14].

Органи місцевого самоврядування формують власні місцеві бюджети та наділені правами використовувати механізми кредитування для фінансування своїх проектів та програм. Це може включати випуск облігацій або залучення позик у банків або фінансових установ. Місцева влада може отримувати доходи від різних інших джерел, таких як: продаж майна або надання послуг, отримання грантів від приватних організацій або міжнародних фондів тощо.

Загалом, доходні повноваження органів місцевого самоврядування надають їм можливість забезпечувати фінансування для розвитку та підтримки своїх місцевих громад, вирішення місцевих проблем та забезпечення якості життя громадян [15].

Далі зупинимося на механізмі розподілу податків між центральним урядом і місцевими органами самоврядування. Центральний уряд може встановити фіксовану квоту або процент від збору певного податку, яка буде передаватися місцевим органам. Наприклад, збір податку на доходи фізичних осіб може бути розподілений між місцевими органами згідно з певними встановленими квотами, які можуть змінюватися відповідно до різних факторів, таких як рівень доходів чи населення. Також центральний уряд може встановити складні формули для розподілу податків між Державним бюджетом та місцевими бюджетами залежно від різних показників. Наприклад, формула може враховувати кількість населення, економічний розвиток, обсяг інфраструктури тощо. Це допомагає забезпечити більш справедливий розподіл ресурсів відповідно до потреб кожного регіону. Деякі країни можуть встановлювати системи фінансової компенсації для регіонів з меншим рівнем доходів або обсягом інфраструктури. Це може включати додаткові дотації або спеціальні програми для сприяння розвитку.

Важливо також забезпечити місцевим органам самоврядування достатні ресурси для здійснення їхніх функцій та повноважень. Це може включати не лише податкові доходи, але і інші джерела фінансування, такі як дотації від центрального уряду чи доходи від місцевих підприємств [17].

У кожній країні механізми розподілу податків можуть відрізнятися, оскільки вони враховують конкретні умови, потреби та політичні відносини. Однак важливою є гнучкість та справедливість у визначенні цих механізмів, щоб забезпечити ефективне функціонування місцевого самоврядування і задоволення потреб громадян.

Оскільки податки є основними доходними джерелами органів місцевого самоврядування будь якої країни, далі розглянемо загальні принципи оподаткування та принципи місцевого оподаткування, які мають бути запроваджені задля забезпечення місцевих бюджетів власними та закріпленими доходами у необхідних розмірах.

Загальні принципи оподаткування включають різні принципи та правила, які визначають підхід до встановлення, збору та використання податків у суспільстві. Наведемо основні з них [14]:

принцип справедливості – податкова система повинна бути справедливою, тобто кожен платник податків має сплачувати податок у відповідності до своєї платоспроможності. Це може включати прогресивну ставку оподаткування, коли ставки податків зростають разом з рівнем доходу, або принцип "рівної обузи", коли кожен платник сплачує однаковий відсоток свого доходу;

принцип прозорості – податкова система повинна бути прозорою та зрозумілою для всіх громадян і платників податків. Це включає ясне визначення правил та ставок оподаткування, доступність інформації про податкові зобов'язання та механізми збору, а також можливість звернення за консультацією та підтримкою;

принцип економічної ефективності – податкова система повинна бути ефективною з економічної точки зору, тобто не створювати непропорційні витрати на збір та використання податків, а також не спричиняти значних втрат у виробництві та споживанні;

принцип стабільності – податкова система повинна бути стабільною та передбачуваною, щоб бізнес та громадяни могли планувати свої фінансові зобов'язання та інвестиції на довгострокову перспективу;

принцип економічної раціональності – податкова система повинна бути раціональною з економічної точки зору, тобто ставки податків та їх структура повинні відповідати цілям та потребам суспільства, сприяючи стимулюванню економічного зростання та розвитку;

принцип адміністративної зручності – податкова система повинна мати легкі адміністративні механізми, оподаткування має здійснюватися без надмірних фінансових витрат як для платників, так і для органів збору податків;

принцип соціальної відповідальності - податкова система повинна сприяти соціальній справедливості та розподілу ресурсів у суспільстві, забезпечуючи фінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я та інших громадських потреб.

Ці принципи визначають основні правила, якими керуються при створенні та реформуванні податкових систем у більшості країн. Вони служать основою для встановлення справедливої, ефективною та стабільної системи оподаткування, яка задовольняє потреби суспільства та сприяє його розвитку.

Принципи місцевого оподаткування специфічні для органів місцевого самоврядування і визначають підходи до збору та використання податків на рівні місцевої влади. Вони дещо відрізняються від загальних принципів оподаткування. Наведемо основні з них [14]:

принцип локалізації. Цей принцип визначає, що місцеві податки повинні бути збирані та використовуватися у тому самому територіальному просторі. Це сприяє прозорості та відповідальності органів місцевого самоврядування перед місцевими жителями;

принцип розумного використання. Органи місцевого самоврядування повинні використовувати зібрані податки раціонально та ефективно для забезпечення потреб місцевих жителів та розвитку інфраструктури;

принцип пропорційності. Ставки місцевих податків повинні бути пропорційними відносно споживчих можливостей населення та бізнесу на місцевому рівні, забезпечуючи справедливий розподіл фінансового навантаження;

принцип автономії. Місцеві органи мають право самостійно встановлювати та змінювати місцеві податки в межах, визначених законодавством країни, без втручання центральної влади;

принцип стимулювання економіки. Місцеві податки повинні сприяти розвитку місцевих господарських суб'єктів та стимулювати інвестиції та підприємництво на місцевому рівні;

принцип прозорості та відкритості. Місцеві органи повинні забезпечувати прозорість та відкритість у встановленні, зборі та використанні місцевих податків, надавати інформацію про цільове використання зібраних коштів та процеси прийняття податкових рішень;

принцип урахування інтересів місцевої громади. Місцеві органи мають брати до уваги потреби та інтереси місцевих жителів та підприємств у встановленні та зборі місцевих податків.

Ці принципи є визначальними, якими керуються місцеві органи при встановленні та зборі місцевих податків. Вони сприяють створенню справедливої, ефективної та стимулюючої територіальний розвиток податкової системи.

1.3. Особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – один з основних джерел доходів місцевих бюджетів та вважається закріпленим доходом органів місцевого самоврядування. Порядок нарахування та сплати ПДФО в Україні регулюється розділом IV Податкового кодексу [43]. Розглянемо основні елементи цього податку.

Так, під час виокремлення платників одночасно поєднуються принципи джерела походження доходу, а також резидентства [43, ст. 162]:

- фізичні особи - резиденти, які отримали доходи як в Україні, так в іноземних країнах;
- фізичні особи - нерезиденти, які отримали доходи в Україні;
- податкові агенти - юридичні особи або самозайняті особи, які мають нараховувати, утримувати та сплачувати податок за рахунок коштів та від імені платника.

Об'єктом оподаткування ПДФО є доходи платника із будь-яких джерел [43, ст. 163]:

- загальні місячні (річні) оподатковувані доходи;
- доходи, джерелом походження з України, що оподатковуються остаточно під час нарахування (виplat, надання);
- іноземні доходи.

Базу оподаткування ПДФО можна визначити як конкретні вартісні характеристики об'єкта оподаткування – чистий річний оподатковуваний дохід. Його можна розрахувати зменшивши загальний оподатковуваний дохід на розміри податкових знижок звітного року [43, ст. 164]. Загальний оподатковуваний дохід формується із доходів, що остаточно оподаткувалися під час їх нарахування (виplat, надання), доходів, які оподатковуються в структурі загальної суми річного оподатковуваного доходу, а також доходів, що оподатковуються за особливими правилами. До складу загальних сум місячного (річного) оподатковуваного доходу платника не включають такі доходи [43, ст. 165]:

- суми державної і соціальної матеріальної допомоги, субсидій або дотацій, компенсацій, винагород і страхових виplat з бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- кошти, одержані на відрядження або під звіт;
- одержані аліменти тощо.

Платники ПДФО щорічно отримують право на податкову знижку – документально підтверджену суму (вартість) витрат платника податку – резидента на придбання товарів (робіт, послуг) у резидентів - фізичних або юридичних осіб, на яку держава дозволяє зменшити його загальний річний оподатковуваний дохід у вигляді заробітної плати [43, ст. 166]. Таким чином зменшується сума ПДФО до сплати до бюджету.

Витрати, які можна включити до складу податкової знижки, виокремлюють:

1) частину сум процентів, сплачених платником за користування іпотечним житловим кредитом;

2) суму коштів або вартість майна, що передані вітчизняним неприбутковим організаціям у вигляді пожертвувань або благодійних внесків (ст. 133.4 ПКУ). Проте, розмір таких сум обмежений 4 відсотками загального оподаткованого доходу звітного року;

3) суму коштів, сплачену вітчизняним закладам дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти задля компенсації вартості послуг освіти такого платника та/або найближчих членів його родини;

4) сума коштів, сплачену закладам охорони здоров'я за платні послуги з лікування такого платника податку та/або найближчих членів його родини тощо.

Загальний місячний оподатковуваний дохід у вигляді заробітної плати від одного роботодавця підлягає зменшенню на суму податкової соціальної пільги [43, ст. 169], якщо його розмір у межах місячного прожиткового мінімуму (станом на 1 січня звітного податкового року для працездатної особи), помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень. Вона надається у розмірі 50, 100, 150 і 200% прожиткового мінімуму.

Ставки ПДФО наведені у додатку А.

Порядки нарахування, утримання та сплати ПДФО до бюджетів усіх рівнів встановлені ст. 168 ПКУ. Податок зазвичай сплачується до бюджету під

час виплати оподаткованого доходу. На банківські установи перенесено обов'язок слідкувати за своєчасним перерахуванням ПДФО до бюджетів.

Фізичні особи – підприємці також сплачують зі своїх доходів ПДФО. У такому разі об'єктом оподаткування виступає чистий оподатковуваний дохід, а він визначається вирахуванням документально підтверджених витрат, пов'язаних із господарською діяльністю такого підприємця від загального оподаткованого доходу (виручки у грошовій і негрошовій формах) [43, ст. 177.2]. Дата формування оподаткованого доходу має співпадати із датою фактичного надходження виручки за відвантажені товари, виконані роботи чи надані послуги покупцям (касовий метод). Аналогічно за касовим методом підприємець може врахувати витрати тільки, якщо вони безпосередньо пов'язані з такими доходами та після їхньої оплати. До витрати і доходів підприємця не включаються непрямі податки.

Фізичні особи - підприємці мають надавати податкову декларацію за результатами своєї діяльності протягом календарного року. Строк подання – не пізніше 40 календарних днів після останнього календарного дня звітного (податкового) кварталу (року).

Потреба максимального забезпечення населення суспільними благами вимагає достатніх фінансових ресурсів як у руках державної влади, так і органів місцевого самоврядування. Останні мають бути ще й фінансово незалежними, тобто мати достатній обсяг власних видаткових та доходних (в тому числі податкових) повноважень задля ефективного виконання своїх функцій [29, с. 51]. Власні фінансові ресурси органи місцевого самоврядування мають формувати переважно за рахунок податкових надходжень через механізм місцевого оподаткування. Основним місцевим податком є податок на майно. Він найбільш фіскально значущий для місцевих бюджетів. Цей податок складається з: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю.

Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є фізичні і юридичні особи, громадяни України та інших держав, що мають у

власності об'єкти житлової та/або нежитлової нерухомості [43]. Відповідно, об'єктом оподаткування є такий об'єкт власності. Не включені до об'єктів оподаткування об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які знаходяться у державній чи комунальній власності; знаходяться у зонах відчуження та обов'язкового відселення; будівлі дитячих будинків сімейного типу; гуртожитки; житлова непридатна для проживання нерухомість тощо.

Базою оподаткування є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості. Вона зменшується з метою соціальної підтримки населення:

- а) для квартир на 60 м²;
- б) для житлових будинків на 120 м²;
- в) для різних типів об'єктів житлової нерухомості на 180 м².

Органи місцевого самоврядування мають права застосовувати додаткові пільги та за їхнім рішенням встановлюються ставки такого податку (в межах 1,5% мінімальної заробітної плати станом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 м² бази оподаткування). При цьому, якщо житлова нерухомість перевищує 300 м² (для квартири) та/або 500 м² (для будинку), сума податку збільшується на 25 тис. грн. на рік за кожен такий об'єкт житлової нерухомості.

Платники транспортного податку визнаються фізичні та юридичні особи (у тому числі нерезиденти) – власники легкових автомобілів. Об'єкт оподаткування – легкові нові (до 5 років) коштовні (понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати) автомобілі. Ставка податку - 25 тис. грн. за кожен такий легковик на рік.

Платниками земельного податку є: власники та землекористувачі земельних ділянок [43]. Об'єктами оподаткування, відповідно, є:

- земельні ділянки, що знаходяться у користуванні або власності;
- земельні частки (паї), що знаходяться у власності.

Базою оподаткування земельним податком є нормативна грошова оцінка земельних ділянок, яка затверджується органами місцевого самоврядування.

Ставки податку також встановлюються рішеннями органів місцевого самоврядування в межах:

для земель населених пунктів – до 3% нормативної грошової оцінки; для земель загального користування – до 1% нормативної грошової оцінки; для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3% та не більше 1% нормативної грошової оцінки. Ставка податку не може перевищувати 12% нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання.

за межами населених пунктів – не більше 5% нормативної грошової оцінки ріллі, а для сільськогосподарських угідь - не менше 0,3% та не більше 5% нормативної грошової оцінки ріллі.

Для фізичних осіб державою передбачені пільги щодо сплати земельного податку. Від його сплати звільнені у межах граничних норм: інваліди I та II груп; пенсіонери (за віком); ветерани війни; фізичні особи, які виховують трьох і більше дітей до 18 років тощо.

Юридичним особам також надаються пільги з земельного податку у вигляді звільнення від його сплати [43]:

- 1) санаторно-курортним та оздоровчим закладам громадських організацій інвалідів, реабілітаційним установам громадських організацій інвалідів; громадським організаціям інвалідів України тощо за встановлених умов;
- 2) базам олімпійської та паралімпійської підготовки;
- 3) дошкільним та загальноосвітнім навчальним закладам різної форми власності і джерел фінансування;
- 4) бюджетним установам соціально-культурної сфери тощо.

Податковим кодексом України визначені земельні ділянки, які не підлягають оподаткуванню земельним податком, серед яких: забруднені сільськогосподарські угіддя, які не можуть використовуватися за призначенням, які перебувають у тимчасовій консервації або у стадії сільськогосподарського освоєння; землі державних сортовипробувальних станцій і сортодільниць; землі автомобільних доріг загального користування; земельні ділянки дипломатичних представництв; земельні ділянки кладовищ, крематоріїв тощо.

Ще однією складовою податку на майно є орендна плата за землю, підставою для нарахування якої є укладений договір оренди такої земельної ділянки [43]. Укладають такі договори оренди органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за типовою формою, затвердженою Кабінетом Міністрів України та відповідно за встановленим органами державної влади механізмом. Відповідно, платником орендної плати є орендар земельної ділянки, а об'єктом оподаткування є орендована земельна ділянка. Розмір та умови сплати оренди встановлюються договором, проте, річна сума платежу не може бути меншою за розмір земельного податку та не може перевищувати 12 % нормативної грошової оцінки землі. Податковий період, порядок визначення розміру орендної плати за землю, строки сплати, порядок зарахування її до бюджетів територіальних громад здійснюється згідно вимог Податкового кодексу України щодо земельного податку.

Єдиний податок також виконує значну фіскальну роль під час місцевого оподаткування. Він справляється з платників податків, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Цей податок сплачується підприємцями замість ПДФО та плати за землю. Суб'єкти господарювання, які сплачують єдиний податок чітко поділяються на групи, від чого залежать особливості його сплати та ставки [43]:

1) I група - фізичні особи - підприємці, що не винаймають працівників, виключно працюють у сфері роздрібної торгівлі та/або здійснюють господарську діяльність з надання населенню побутових послуг в межах встановленого обсягу;

2) II група - фізичні особи, які можуть винаймати додаткових працівників для своєї діяльності у межах 10 осіб. Податковий кодекс України також розширює їх види діяльності та збільшує їх граничний обсяг порівняно із платниками I групи;

3) III група - фізичні особи - підприємці, які можуть винаймати будь-яку кількість додаткових працівників, а також юридичні особи - суб'єкти

господарювання будь-якої організаційно-правової форми із обмеженням отриманого протягом календарного року обсягу доходу;

4) IV група - сільськогосподарські товаровиробники. У якості об'єкта оподаткування платників єдиного податку IV групи визначають площу сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), яка знаходиться в оренді, або у власності сільськогосподарського товаровиробника. Базою оподаткування для таких платників є нормативна грошова оцінка таких земельних (водних) ділянок [43].

Ставки єдиного податку для платників встановлюються органами місцевого самоврядування та розрізняються за групами:

для I групи - у відсотках (граничний розмір – 10%) до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на 1 січня податкового (звітного) року);

для II групи - у відсотках (граничний розмір – 20%) до розміру мінімальної заробітної плати (станом на 1 січня податкового (звітного) року);

для III групи - у відсотках до доходу (3% - зі сплатою ПДВ, або 5% без ПДВ).

Ставка єдиного податку збільшується для платників I - III груп для фізичних осіб - підприємців до 15 % у разі: перевищення граничного обсягу доходів; стосовно доходів, одержаних за іншими видами діяльності, за якими не передбачається спрощена система оподаткування; стосовно доходів, одержаних під час використання не грошового способу розрахунків; стосовно доходів, одержаних від провадження діяльності, яка не передбачена законодавством тощо.

Внаслідок таких дій платники III групи (юридичні особи) мають до бюджету сплачувати єдиний податок за подвійними ставками.

Розмір ставок єдиного податку для платників IV групи наведені у додатку Б.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз податкових надходжень місцевих бюджетів України

Наповнення місцевих бюджетів податками є критично важливою складовою економічного розвитку та функціонування місцевих урядів. Податки, що надходять до місцевих бюджетів, фінансують широкий спектр місцевих програм і послуг, таких як: освіта, охорона здоров'я, комунальні послуги, інфраструктура та безпека. Ці ресурси дозволяють органам місцевого самоврядування забезпечувати жителів необхідним обсягом суспільних благ для задоволення їхніх потреб і покращення їхнього рівня життя. Збирання податків є основним джерелом фінансування для соціальних програм та інших громадських послуг, які забезпечують допомогу найбільш уразливим членам суспільства, підтримують культурні та освітні ініціативи, та забезпечують соціальну справедливість. Стягнення податків дозволяє місцевій владі вкладати кошти у будівництво та підтримку інфраструктури, такої як: дороги, міська та сільська інфраструктура, системи водопостачання та очищення стічних вод, що сприяє розвитку громад та створенню сприятливих умов для бізнесу. Надходження достатньої кількості податків забезпечує стабільність місцевих бюджетів, що в свою чергу сприяє стабільності економічного розвитку регіону. Це важливо для приваблення нових інвестицій та забезпечення довгострокового процвітання громад.

Забезпечення адекватного фінансування через податки сприяє створенню робочих місць та підтримці місцевих підприємств. Органи місцевого самоврядування можуть використовувати ці кошти для надання пільг та заохочень для розвитку бізнесу та стимулювання інвестицій.

Отже, наповнення місцевих бюджетів податками відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку місцевих громад, сприяючи їхньому економічному та соціальному процвітання.

Виконання ж плану формування доходів місцевих бюджетів України (табл. 2.1) засвідчує важливість податкових надходжень для формування місцевих бюджетів.

Таблиця 2.1

Виконання плану формування доходів місцевих бюджетів України

Доходи	2019		2020		2021		2022		2023	
	млрд. грн.	% виконання	млрд. грн.	% виконання	млрд. грн.	% виконання	млрд. грн.	% виконання	млрд. грн.	% виконання
Податкові надходження – всього, у т.ч.:	270,5	102,0	285,6	98,7	346,7	104,4	393,5	100,9	434,5	102,3
- податки на доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості	175,7	101,2	187,6	97,1	228,3	103,7	285,7	104,8	304,9	100,9
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	5,3	106,6	4,6	99,1	8,6	133,2	8,7	108,0	6,0	94,6
- внутрішні податки на товари і послуги	13,7	98,7	15,6	107,8	17,8	106,5	13,1	82,8	22,4	107,5
- місцеві податки та збори	73,6	104,0	75,7	101,1	89,9	103,5	84,3	91,9	100,0	105,9
- інші податки і збори	2,2	104,2	2,0	97,6	2,1	112,6	1,7	91,0	1,3	117,2
Неподаткові надходження	26,1	100,9	21,5	101,0	27,2	102,9	22,0	95,5	36,5	103,3
Доходи від операцій з капіталом	2,9	73,6	3,5	85,1	3,5	77,4	2,3	60,4	3,6	114,2
Від органів державного управління	260,3	95,0	160,2	97,2	202,7	95,1	136,7	78,3	177,4	86,8
Цільові фонди	0,6	95,3	0,6	79,1	0,6	76,1	0,6	48,3	0,4	77,9
РАЗОМ	560,0	98,4	471,5	98,2	580,7	100,6	555,1	93,7	652,6	97,6

Джерело: [28].

Це надійне джерело доходів, планові показники за яким, зазвичай, перевиконуються. Так, у 2023 році до місцевих бюджетів України було мобілізовано 434,5 млрд. грн. податків, що на 41,0 млрд. грн. більше показника

фактичних надходжень попереднього року. План 2023 року було виконано на 102,3%. Планові показники вдається перевиконувати завдяки надходженням як податкам на доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості, місцевим податкам та зборам, так і завдяки надходженню внутрішніх податків на товари та послуги, серед яких акцизний податок.

На рис. 2.1. показана динаміка розподілу податкових надходжень між Державним та місцевими бюджетами України в 2017 – 2023 роках. Відповідно, ми бачимо, що податкові надходження переважно формують Державний бюджет України. Місцевим бюджетам залишається від 22,2% (у 2018 році) до 29,3% (у 2022 році) загального обсягу податкових надходжень.

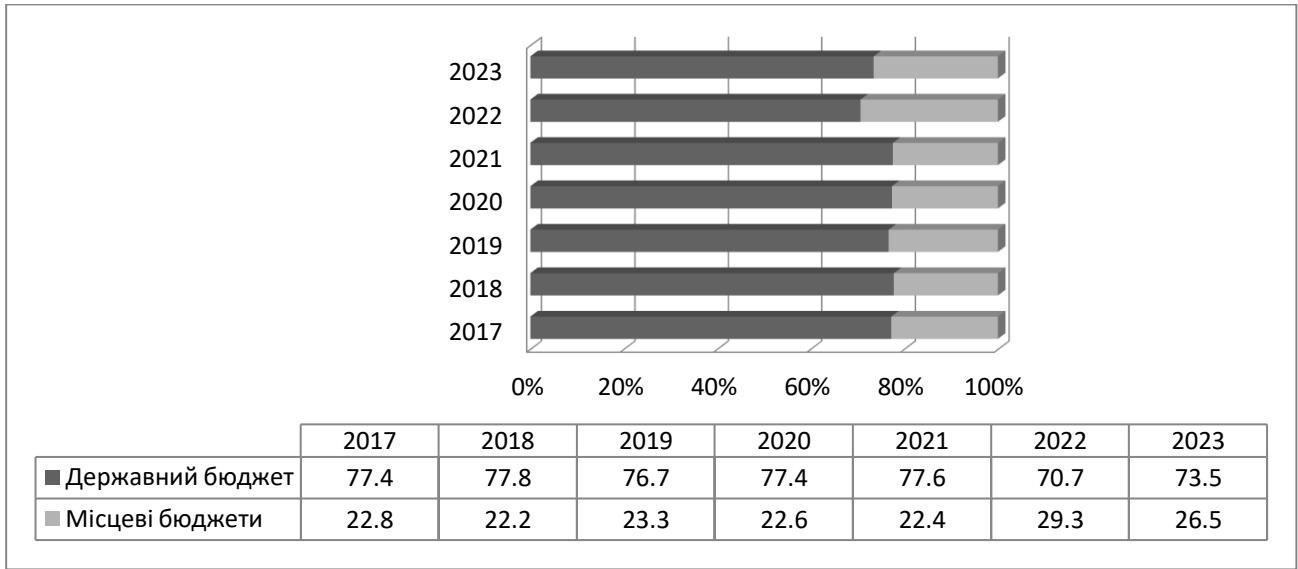

Рис. 2.1. Розподіл податкових надходжень між Державним та місцевими бюджетами України в 2017 – 2023 роках, %

Джерело: [20, 28].

Розподіл податків між центральним урядом і органами місцевого самоврядування зазвичай відбувається на основі чинних законів та податкової політики кожної конкретної країни. Серед податків, які збираються центральним урядом найчастіше присутні такі: загальнодержавні податки, такі як податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизи на споживчі товари тощо. До податків, які розподіляються між центральним урядом і місцевими органами самоврядування, зазвичай, відносять прибуткові податки як з громадян, так і з юридичних осіб. У повному обсязі до бюджетів

територіальних громад зараховуються податок на нерухомість, місцеві збори, податки на землю тощо.

Важливим аспектом є забезпечення місцевих органів певною фінансовою автономією, щоб вони мали можливість самостійно визначати пріоритети витрат та розподіл коштів в межах своїх повноважень. Загальний принцип полягає в тому, щоб забезпечити адекватну фінансову базу як для центрального, так і для місцевого рівнів управління, з урахуванням різноманітності потреб різних регіонів та забезпечити ефективне використання ресурсів.

Динаміка розподілу податкових надходжень серед місцевих бюджетів України в 2017 – 2023 роках представлена на рисунку 2.2, з якого ми можемо спостерігати переважне формування податками обласних бюджетів та бюджету міста Києва, а також бюджетів міст обласного підпорядкування.

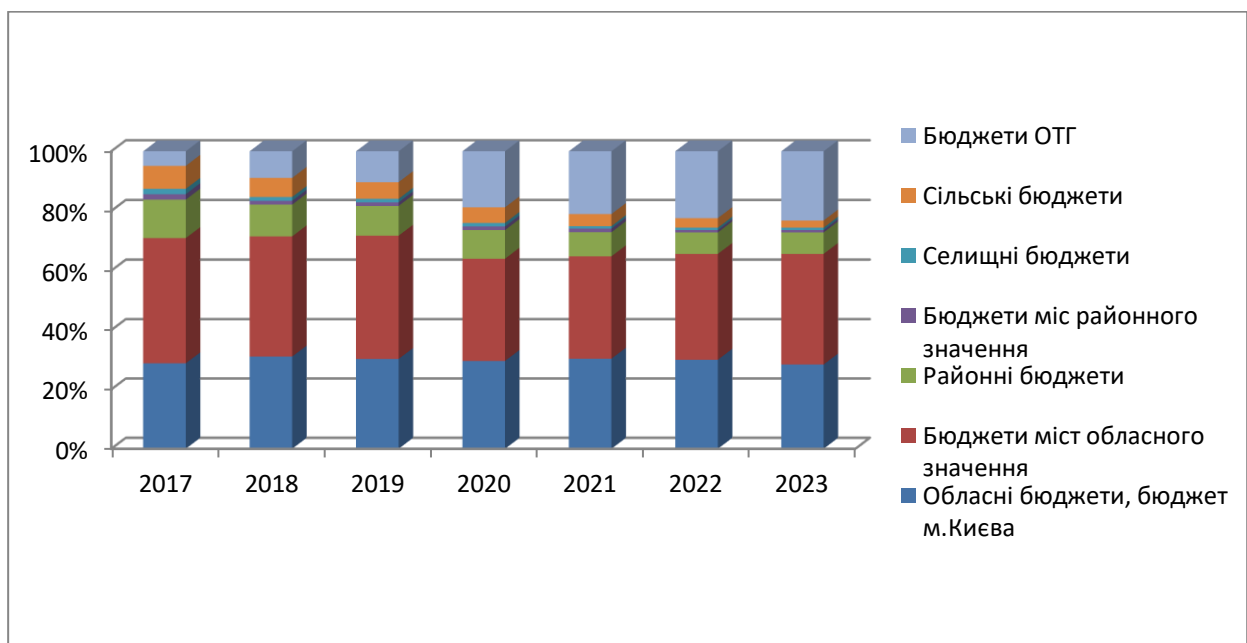

Рис.2.2. Динаміка розподілу податкових надходжень серед місцевих бюджетів України в 2017 – 2023 роках

Джерело: [8, 20, 28].

На рисунку 2.3 наведений обсяг податкових надходжень місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках відносно номінального ВВП. Цей показник у 2017 – 2019 роках був достатньо стабільним, у 2020 році скоротився

до 6,0% ВВП, а з 2021 року намітив своє нове зростання до 7,6% у 2022 році та до 7,5% у 2023 році.

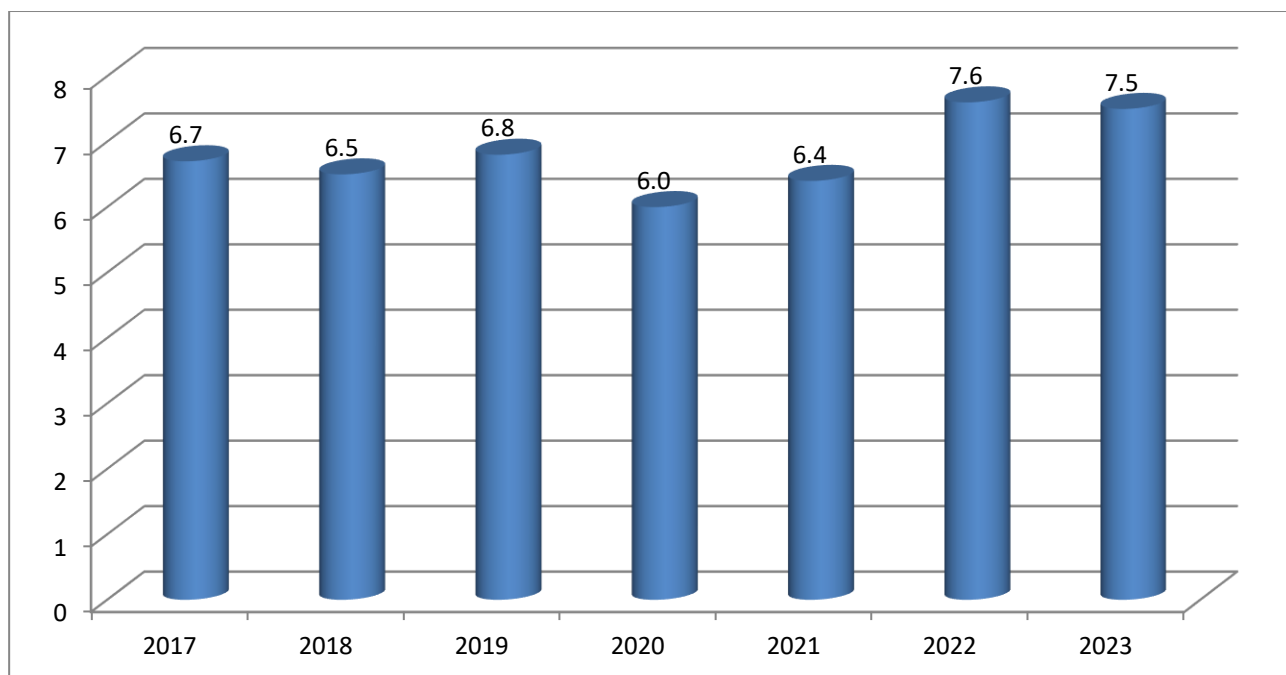

Рис.2.3. Обсяг податкових надходжень місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках відносно номінального ВВП, %

Джерело: [20, 37].

Відсоток ВВП, який має бути перерахований у вигляді податків до місцевих бюджетів, залежить від різних факторів, визначається різними політичними та економічними рішеннями. У країнах з децентралізованою або федеративною системою влади, де місцеві органи самоврядування мають значну автономію, відсоток ВВП, що перераховується у вигляді податків до місцевих бюджетів, може бути високим. У централізованих системах влади цей відсоток зазвичай нижчий. Також він залежить від рівня фінансової автономії: чим більша фінансова автономія місцевих органів самоврядування, тим більший відсоток ВВП може бути перерахований у вигляді податків до місцевих бюджетів. Це може сприяти більш ефективному використанню ресурсів на місцевому рівні.

Також на перерозподільчі процеси впливає рівень розвитку і економічний потенціал регіонів. У регіонах з великим економічним потенціалом і високим ВВП може бути більший відсоток ВВП, який перераховується у вигляді

податків до місцевих бюджетів, оскільки це дозволяє місцевим органам самоврядування мати достатні ресурси для фінансування своїх програм та послуг.

Відсоток ВВП, що перераховується у вигляді податків до місцевих бюджетів, також може залежати від соціальних потреб регіону і рівня послуг, які мають бути надані. У регіонах з великою кількістю соціальних проблем може бути встановлено вищий відсоток ВВП для місцевих бюджетів з метою забезпечення достатніх ресурсів для розв'язання цих проблем. Отже, визначення відсотка ВВП, який має бути перерахований у вигляді податків до місцевих бюджетів, є складним процесом, який враховує різноманітні соціально-економічні та політичні фактори.

Таблиця 2.2

Структура доходів місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках, %

Доходи	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Податкові надходження – всього, у т.ч.:	41,1	41,3	48,3	60,6	59,7	70,9	66,5
- податки на доходи, на прибуток та на збільшення ринкової вартості	25,8	26,2	31,4	39,8	39,3	51,5	46,7
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	0,8	0,9	0,9	1,0	1,5	1,6	0,9
- внутрішні податки на товари і послуги	2,6	2,5	2,4	3,3	3,1	2,4	3,4
- місцеві податки та збори	11,3	10,9	13,1	16,1	15,5	15,2	15,3
- інші податки і збори	0,9	1,0	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2
Неподаткові надходження	5,2	5,0	4,7	4,6	4,7	4,0	5,6
Доходи від операцій з капіталом	0,5	0,4	0,5	0,7	0,6	0,4	0,6
Цільові фонди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Від органів державного управління	52,8	53,2	46,4	34,0	34,9	24,6	27,2
РАЗОМ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: [20, 28].

Проаналізуємо, наскільки значущою є роль податкових надходжень при формуванні доходів місцевих бюджетів в Україні. Структура доходів місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках представлена в таблиці 2.2.

Питома вага податкових надходжень у 2023 році склала 66,5% загального обсягу доходів місцевих бюджетів. Це високий показник за 2017 – 2023 роки. У 2017 році частка податків була несуттєвою - лише 41,1%, у 2018 році - трохи більшою – 41,3%. У 2019 році показник збільшився на 7,0 процентних пункти, а у 2020 році – на 19,3 процентних пункти порівняно із 2018 роком. Найбільшою питома вага податкових надходжень спостерігалася у 2022 році – 70,9%, що більше мінімального показника на 29,8 процентних пункти, або на 172,5%.

Таблиця 2.3

Структура податкових надходжень місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках

Доходи	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Податкові надходження – всього, у т.ч.:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- податок на доходи фізичних осіб	55,1	59,4	61,2	62,3	61,2	69,2	66,6
- податок на прибуток підприємств	3,2	4,0	3,8	3,4	4,6	3,4	3,5
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	1,2	2,1	2,0	1,6	2,5	2,2	1,4
- внутрішні податки на товари і послуги	6,6	5,9	5,1	5,4	5,2	3,3	5,2
- місцеві податки та збори	26,2	26,2	27,2	26,5	25,9	21,4	23,0
- інші податки і збори	7,7	2,4	0,7	0,8	0,6	0,5	0,3

Джерело: [20, 28].

Таке зростання питомої ваги податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів відбувалося, переважним чином, за рахунок збільшення частки податків на доходи, на прибуток та на збільшення ринкової вартості з 25,8% доходів місцевих бюджетів у 2017 році до 51,5% у 2022 році, тобто на 25,7 процентних пункти, або на 199,6%. Також за досліджуваний період зросла

питома вага місцевих податків та зборів: з 11,3% у 2017 році до 15,35 у 2023 році.

Як висновок, податки на доходи, на прибуток та на збільшення ринкової вартості займають суттєву питому вагу в доходах та у податкових надходженнях місцевих бюджетів. Серед цієї категорії податкових надходжень основну частку займає ПДФО. У 2017 році його питома вага була на мінімальному рівні - 55,1% податкових надходжень місцевих бюджетів, а у 2022 році сягала максимального значення – 69,2%, у 2023 році частка ПДФО зменшилася до 66,6% податкових надходжень місцевих бюджетів. Структура податкових надходжень місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках наведена у таблиці 2.3.

Оскільки податок на доходи фізичних осіб є основним джерелом податкових надходжень місцевих бюджетів, прослідкуємо за його динамікою фактичних та прогнозних надходжень до місцевих бюджетів України (рис 2.4). за рахунок цього податку переважно формуються місцеві бюджети, хоча він є важливим джерелом податкових надходжень Державного бюджету України.

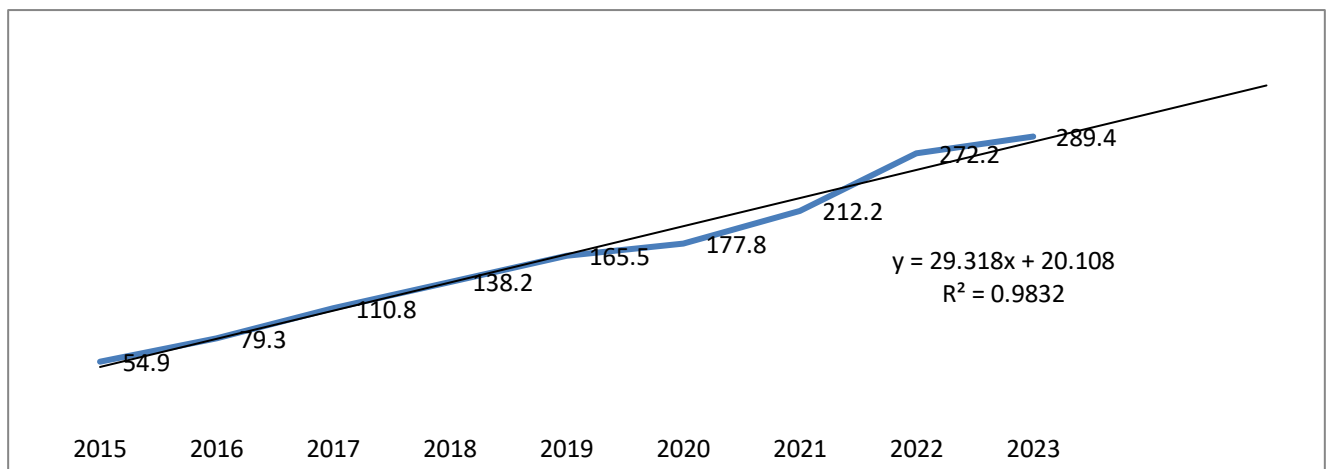

Рис. 2.4. Динаміка фактичних та прогнозних надходжень ПДФО до місцевих бюджетів України, млрд. грн.

Джерело: [20, 28].

У 2023 році до місцевих бюджетів України фактично надійшло 289,4 млрд. грн. податку на доходи фізичних осіб, або на 17,2 млрд грн. більше сплат попереднього року. У 2022 році зростання надходжень ПДФО було найбільшим та складало 60,0 млрд. грн. порівняно із надходженнями 2021 року та 94,4 млрд. грн. порівняно із надходженнями 2020 року.

Ми побудували трендову модель прогнозування надходження податку на доходи фізичних осіб: $y = 29,31x + 20,10$

Відповідно, у 2024 році до місцевих бюджетів прогнозовано буде сплачено: $y = 29,31 \times 10 + 20,10 = 313,2$ млрд. грн. податку на доходи фізичних осіб.

Розглянемо динаміку надходжень ПДФО до місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках відносно ВВП (рис. 2.5).

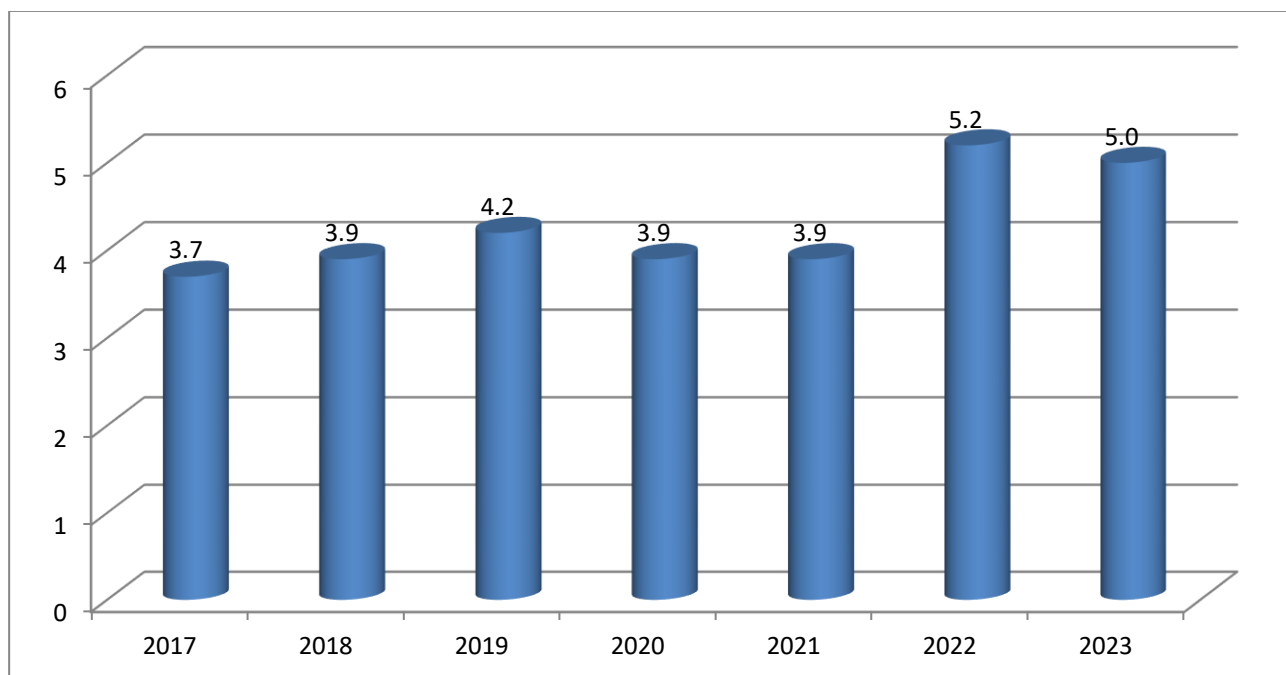

Рис.2.5. Динаміка надходжень ПДФО до місцевих бюджетів України у 2017 – 2023 роках відносно ВВП, %

Джерело: [20, 28, 37].

У 2017 – 2021 роках наведений відносний показник виявляв свою стабільність. У 2018, 2020 та у 2021 роках його значення відносно номінального ВВП було однаковим – 3,9%. Максимального значення, як і відносно загального обсягу податкових надходжень місцевих бюджетів, ПДФО відносно ВВП досяг у 2022 році – 5,2%. У 2023 році надходження податку на доходи фізичних осіб зменшилися порівняно із попереднім роком, відповідно зменшилася частка ПДФО відносно номінального ВВП до 5,0%.

2.2. Фіскальна ефективність місцевих податків і зборів

Місцеві податки та збори є важливим джерелом формування доходних частин місцевих бюджетів. Вони фінансово забезпечують потреби місцевої влади вирішувати завдання місцевого значення, які є дуже важливими для переважної більшості населення територіальних громад. Відповідно, багато баз, по-можливості, мають бути охоплені місцевим оподаткуванням юридичних та фізичних осіб.

Надходження місцевих податків і зборів у загальній структурі податків зведеного бюджету України у 2015 – 2023 роках проаналізовані в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Надходження місцевих податків і зборів у загальній структурі податків зведеного бюджету України у 2015 – 2023 роках

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Обсяг надходжень місцевих податків та зборів, млрд. грн.	27,0	42,3	53,3	58,9	73,6	75,7	89,9	84,3	100,0
Загальний обсяг податкових надходжень зведеного бюджету, млрд. грн.	576,0	745,2	948,2	1114,8	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2	1638,1
Місцеві податки та збори у % до податкових надходжень зведеного бюджету	4,7	5,7	5,6	5,3	6,9	6,7	6,2	6,3	6,1

Джерело: [20, 38].

Упродовж всього періоду дослідження обсяг надходжень місцевих податків та зборів зростав. Якщо у 2015 році до місцевих бюджетів України платниками було сплачено лише 27,0 млрд. грн., то вже у наступному році надходження зросли на 15,3 млрд. грн. У 2017 році сплати місцевих податків та зборів збільшилися до 53,3 млрд. грн., а у 2018 році – до 58,9 млрд. грн. Далі надходження від місцевого оподаткування

зростали ще більшими темпами. У 2019 році до місцевих бюджетів було сплачено 73,6 млрд. грн., що перевищило надходження попереднього року на 25%.

У 2023 році до місцевих бюджетів було сплачено 100,0 млрд. грн. місцевих податків та зборів. Абсолютний показник збільшився, порівняно із попереднім роком, на 15,7 млрд. грн., або на 18,6%.

Частка ж місцевих податків та зборів у податкових надходженнях зведеного бюджету збільшувалася у ці ж роки аналогічними темпами: від 4,7% у 2015 році до 6,9% у 2019 році. У наступних роках показник незначним чином зменшився: до 6,2% у 2021 році, 6,3% у 2022 році та до 6,1% у 2023 році.

Дещо аналогічні тенденції зміни обсягів сплат місцевих податків та зборів ми також можемо бачити відносно розмірів номінального ВВП (рис. 2.6).

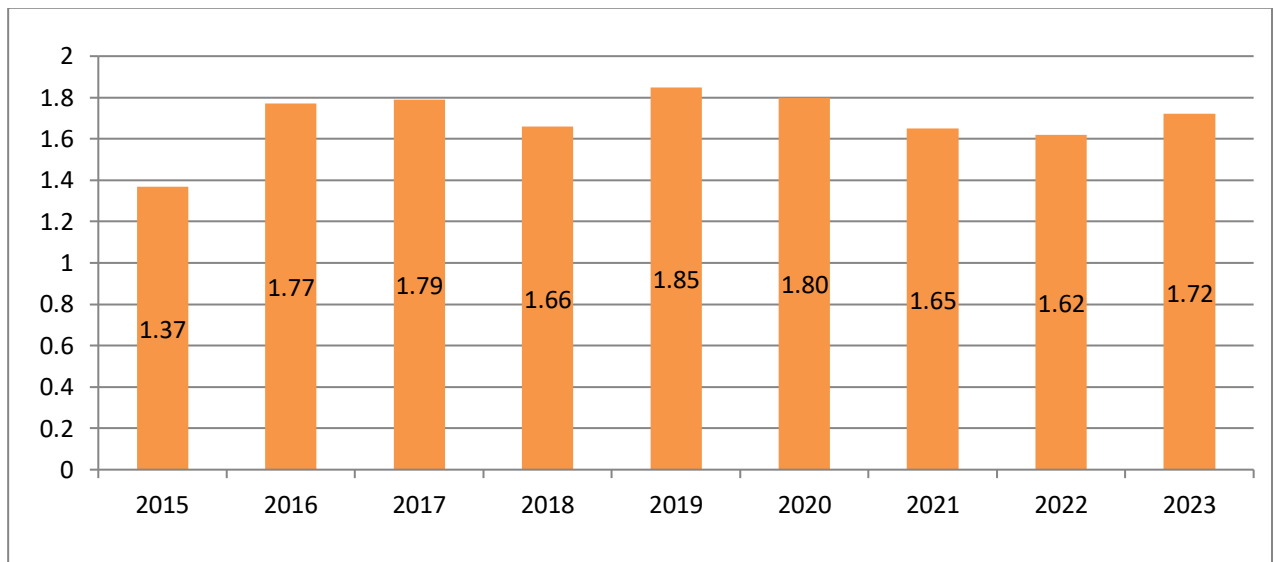

Рис. 2.6. Динаміка надходжень місцевих податків та зборів, % до ВВП

Джерело: [20, 37].

Отже, у 2015 році до місцевих бюджетів було зараховано 1,37% відносно обсягів номінального ВВП. У наступному році відносний показник збільшився до 1,77%, або на 0,4 процентні пункти. Продовжили зростати обсяги надходжень місцевих податків та зборів також у 2017 році – до 1,79% ВВП. У 2018 році до місцевих бюджетів було перераховано 1,66% ВВП місцевих податків та зборів. Майже аналогічний рівень сплати ми отримали і у 2021 році – 1,65% ВВП. Суттєво зросли надходження місцевих податків та зборів

відносно ВВП у 2019 та 2020 роках. Тоді показники склали 1,85% та 1,80% відповідно.

У 2023 році показник надходження місцевих податків та зборів відносно ВВП був достатньо високим – 1,72%, що на 0,1 відсотковий пункт вище показника попереднього року.

Задля прогнозування надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів ми побудували трендову модель (рис. 2.7), використовуючи фактичні дані за попередні дев'ять років.

Ми обрали лінійну модель, що має високий рівень вірогідності – 95,6%:

$$y = 8,466x + 24,88$$

Отже, у 2024 році до місцевих бюджетів України прогнозовано має бути сплачено:

$$y = 8,466 \times 10 + 24,88 = 109,54 \text{ млрд. грн. місцевих податків та зборів.}$$

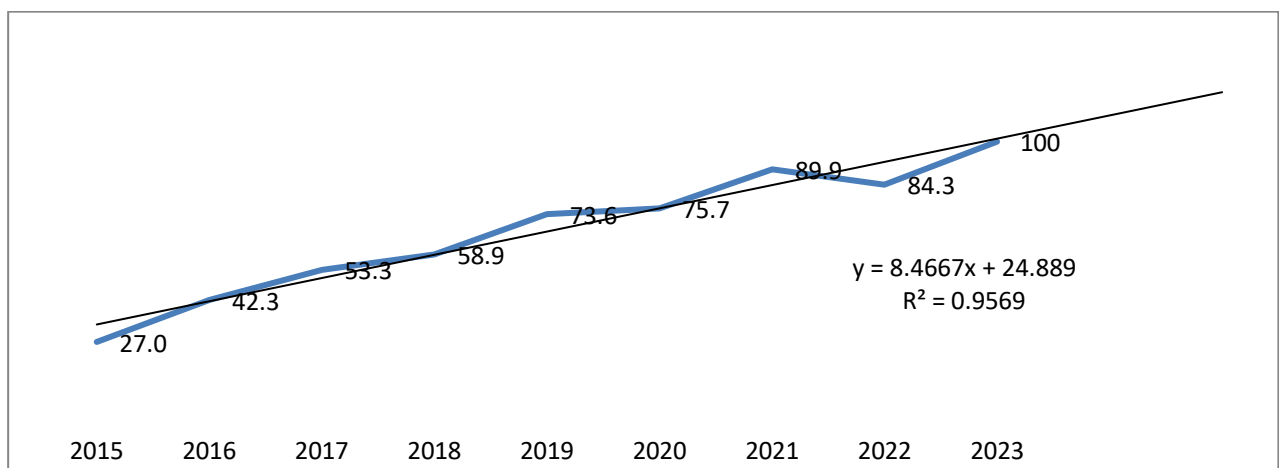

Рис. 2.7. Динаміка фактичних та прогнозованих надходжень місцевих податків та зборів, млрд. грн.

Джерело: [20, 8].

Результати виконання плану надходжень місцевих податків та зборів у 2019 – 2023 роках наведені в таблиці 2.5.

Майже за весь період, з 2019 до 2021 року та у 2023 році, план з надходження місцевих податків та зборів був перевиконаний: у 2019 році – на 4,0%, у 2020 році – на 1,1%, у 2021 році – на 3,5% та у 2023 році – на 5,9%. Недовиконання плану спостерігалось тільки у 2022 році – на 8,1%, коли органи

місцевого самоврядування недоодержали до своїх бюджетів 7,4 млрд. грн. фінансових ресурсів.

На загальний стан виконання плану з надходження місцевих податків та зборів вплинули результати фактичних надходжень податку на майно. З 2018 року до 2021 року планові показники перевиконувалися. Прогнозні обсяги надходжень не були виконані у 2022 році, коли платники сплатили лише 36,8 млрд. грн., замість 42,4 млрд. грн. Втрати бюджетів склали 5,6 млрд. грн.

Таблиця 2.5

**Результати виконання плану надходжень місцевих податків та зборів у
2019 – 2023 роках**

Показники	2019		2020		2021		2022		2023	
	млрд. грн.	% вико- нання	млрд. грн.	% вико- нання	млрд. грн.	% вико- нання	млрд. грн.	% вико- нання	млрд. грн.	% вико- нання
Надходження місцевих податків та зборів – всього, у т.ч.:	73,6	104,0	75,7	101,1	89,9	103,5	84,3	91,9	100,0	105,9
- податок на майно	38,0	103,0	37,4	100,3	43,2	102,6	36,8	86,8	43,8	105,9
- збір за місця для паркування транспортних засобів	0,1	116,5	0,1	92,2	0,1	109,6	0,1	72,7	0,2	104,0
- туристичний збір	0,2	130,2	0,1	75,8	0,2	147,2	0,2	90,5	0,2	108,0
- єдиний податок	35,3	105,0	38,0	102,1	46,3	104,2	47,2	96,4	55,8	105,8

Джерело: [20, 37].

Аналогічно виконувалися прогнозні показники і по єдиному податку. У 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 55,8 млрд. грн. єдиного податку, що складає 105,8% прогнозованої суми. Порівняно із попереднім роком розміри сплат цього податку зросли на 8,6 млрд. грн. У минулому році унаслідок невиконання плану місцеві бюджети недоодержали 1,76 млрд. грн. єдиного податку. Зросли надходження лише на 0,9 млрд. грн. порівняно із фактичними даними 2021 року.

Недовиконання плану в 2022 році з надходження єдиного податку, туристичного збору та збору за місця для паркування транспортних засобів пов'язано із такими негативними факторами:

- відчутне зростання кількості фізичних осіб-підприємців, які припинили займатися підприємницькою діяльністю остаточно, або тимчасово;
- незначне зростання фіксованих ставок з єдиного податку для платників I та II груп;
- воєнний стан та окупація частини територій України тощо.

Стосовно туристичного збору та збору за місця для паркування транспортних засобів варто зауважити, що невиконання планів їхнього зарахування до місцевих бюджетів мало місце не тільки у 2022 році. На наш погляд, зазначені збори не працюють повною мірою відповідно свого потенціалу, а значить стосовно їх можна говорити про значні резерви наповнення місцевих бюджетів.

Наведені абсолютні дані щодо надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів свідчать про їхнє неоднакове фіскальне значення. Динаміка структури надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів, наведена в таблиці 2.6, наочно показує нам цю суттєву розбіжність.

Таблиця 2.6

**Динаміка структури надходження місцевих податків та зборів до
місцевих бюджетів, %**

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Місцеві податки та збори – разом, у т.ч.:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- податок на майно	51,3	51,6	49,5	47,9	43,7	43,8
- збір за місця для паркування транспортних засобів	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
- туристичний збір	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2
- єдиний податок	48,3	48,0	50,3	51,8	56,0	55,8

Джерело: [20, 37].

У 2015 році значну частку у загальному обсязі надходжень до бюджетів територіальних громад місцевих податків та зборів мав податок на майно –

51,3%. Такий податок є вагомим джерелом формування доходних частин місцевих бюджетів, який має три складові. У наступному році питома вага цього податку збільшилася на 0,3 процентні пункти, склавши 51,6% загального обсягу сплат платниками місцевих податків та зборів. Далі частка податку на майно зменшувалася з 49,5% у 2020 році до 47,9% у 2021 році. Показник досяг значення - 43,7% у 2022 році та 43,8% - у 2023 році.

Структура надходжень до місцевих бюджетів податку на майно у 2018 – 2023 роках наведена на рисунку 2.8., з якого ми наочно можемо зробити висновок, що орендна плата за землю переважає серед інших складових податку на майно – 51,1% загальних надходжень податку до місцевих бюджетів у 2023 році.

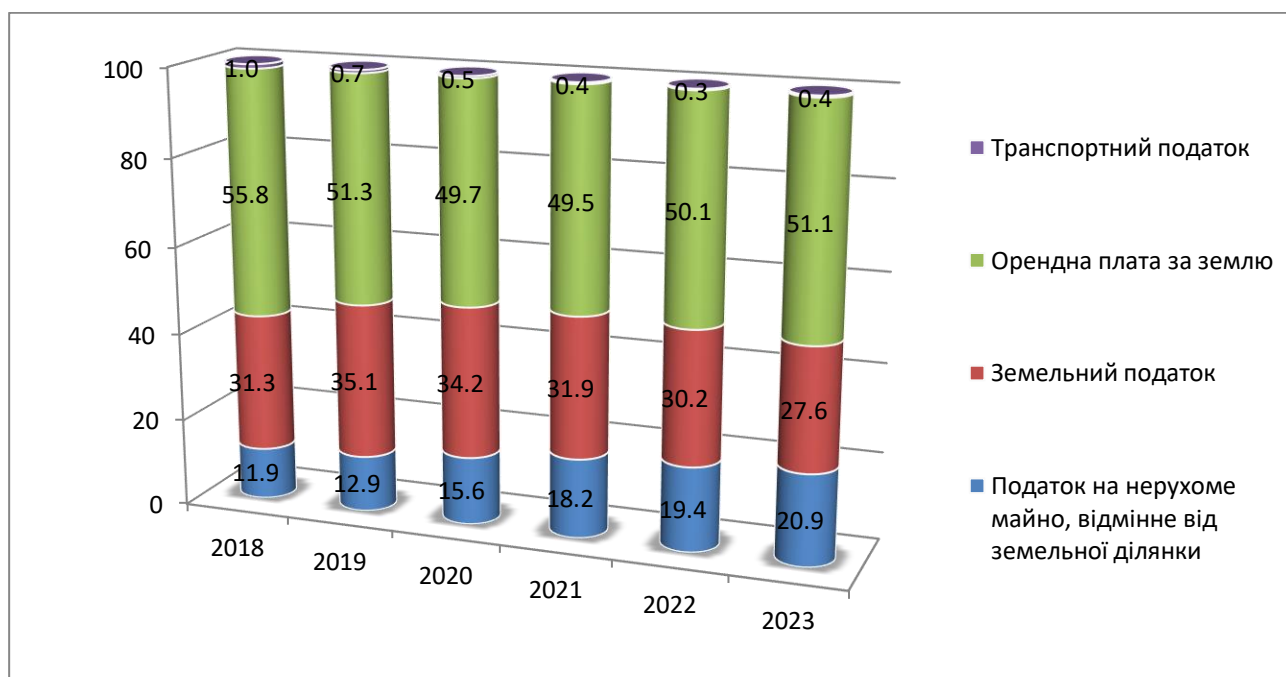

Рис. 2.8. Структура надходжень до місцевих бюджетів податку на майно у 2018 – 2023 роках, %

Джерело: [20, 8].

Також значну питому вагу має земельний податок – 27,6% у 2023 році, при цьому його питома вага скорочується на користь податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Питома вага останнього у 2023 році збільшилася до 20,9% загального обсягу сплаченого податку на майно, що на 9,0 процентних пункти вище показника 2018 року.

Надходження транспортного податку за обсягами є найменшими через низькі ставки цього податку, що, до того ж, не змінюються вже декілька років поспіль.

2.3. Досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень

Наповнення бюджетів територіальних громад податками є надзвичайно важливим для їхнього функціонування та розвитку. І це зрозуміло тому, що податки є основним джерелом фінансування реалізації органами місцевого самоврядування соціальних та інфраструктурних програм і проектів в територіальних громадах. Це включає побудову і ремонт доріг, водопостачання, каналізації, електрифікації, розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, туризму та інші важливі галузі. Податки забезпечують фінансування для надання різних громадських послуг, таких як безпека, пожежна охорона, відведення відходів, рятувальні послуги, розваги та інші.

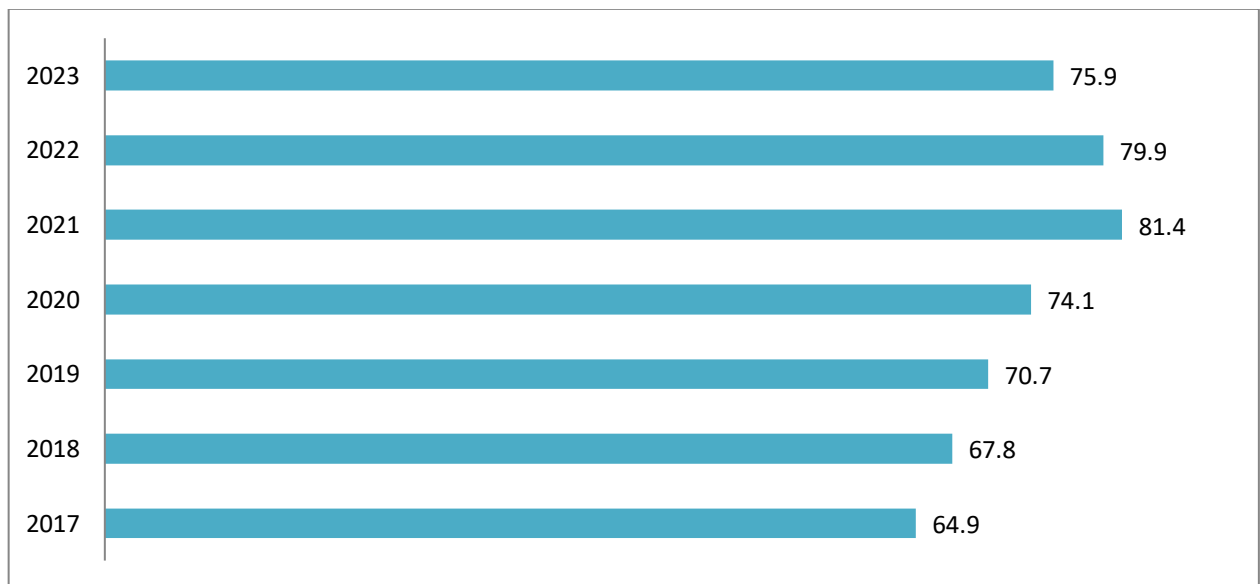

Рис. 2.9. Питома вага податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади, %

Джерело: [7, 18, 44].

Це допомагає забезпечити безпеку та комфорт для мешканців громади. Податки, які збираються від бізнесу та населення, можуть бути використані для

створення сприятливих умов для економічного розвитку в громаді. Це може включати надання пільг та стимулів для місцевих підприємств, розвиток підприємництва, створення робочих місць та приваблення інвестицій.

Отже, наповнення бюджетів територіальних громад податками є важливим для забезпечення їхньої фінансової стабільності. Це дозволяє громадам планувати свої витрати, виконувати соціальні та економічні програми та зберігати високим рівень надання колективних благ для мешканців.

Через те, що наповнення бюджетів територіальних громад податками є ключовим для забезпечення їхнього ефективного функціонування, розвитку та підтримки життєздатності громадян, розглянемо результати виконання доходної частини бюджету Одеської міської територіальної громади за 2017 – 2023 роки. Питома вага податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади наведена на рис. 2.9.

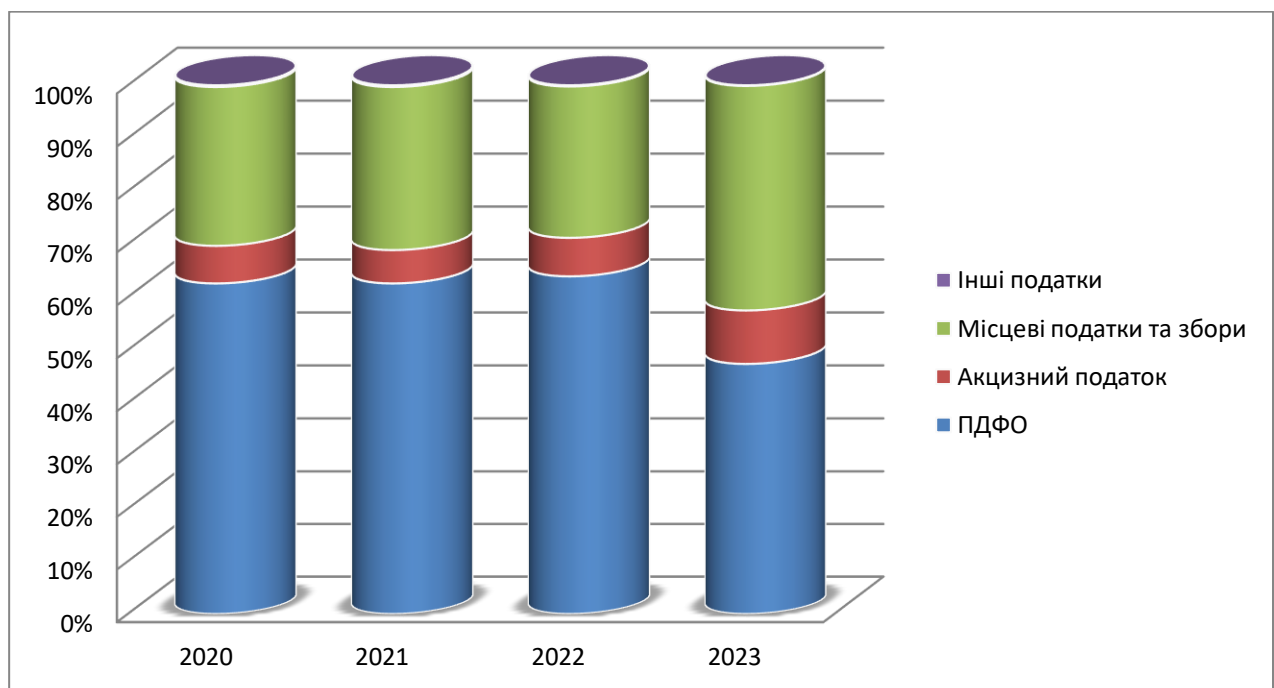

Рис. 2.10. Структура податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади, %

Джерело: [7, 18, 44].

За наведеними показниками ми можемо зробити висновок, що, починаючи із 2017 року, частка податкових надходжень у доходах бюджету Одеської міської територіальної громади поступово зростала. І, якщо у 2017

році питома вага складала 64,9% загального обсягу доходів, то вже у 2018 році частка збільшилася до 67,8%, у 2019 році – до 70,7%, далі у 2020 році зросла до 74,1%. Максимального значення показник досяг у 2021 році – 81,4% загального обсягу доходів бюджету Одеської міської територіальної громади. У 2022 році частка податкових надходжень скоротилася до 79,9%, а у 2023 році скорочення продовжувалося – до 75,9%.

Структура податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади наведена на рисунку 2.10. Наведені дані надають можливість нам пересвідчитися, що найбільша питома вага у податкових надходженнях, як у середньому по місцевих бюджетах в нашій країні, так і у бюджеті Одеської міської територіальної громади відводиться податку на доходи фізичних осіб.

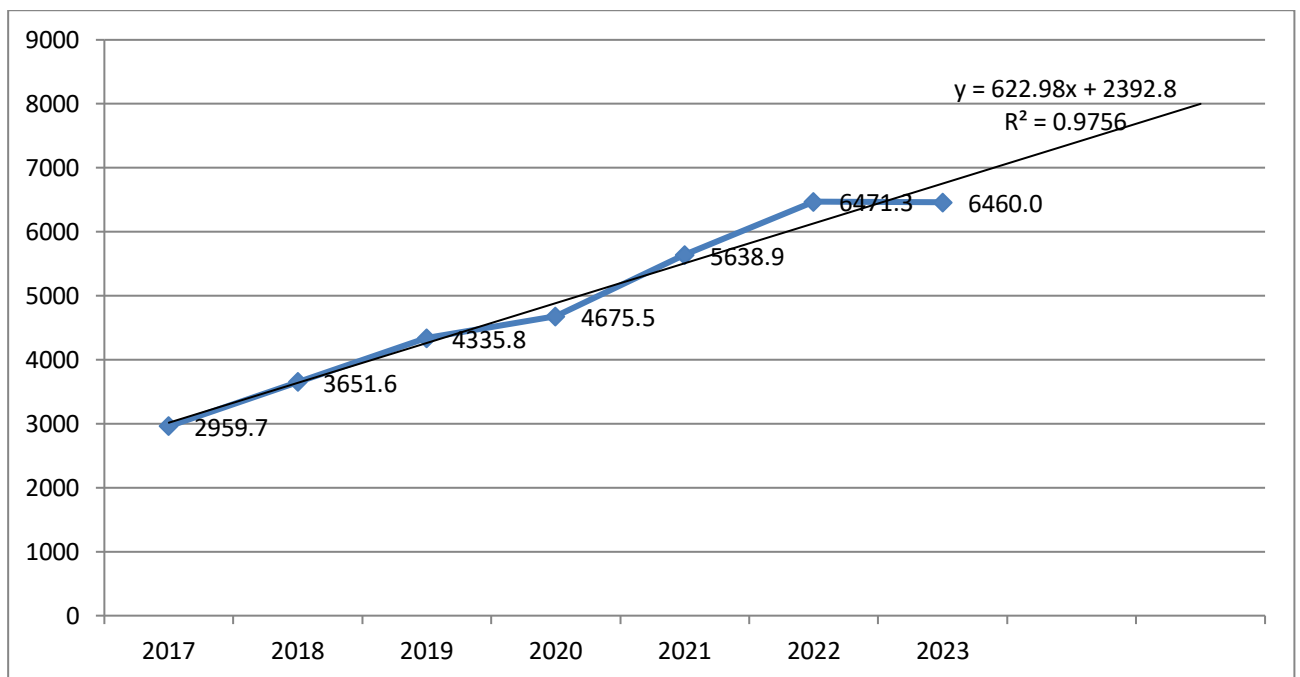

Рис. 2.11. Динаміка фактичних та прогнозних надходжень ПДФО до бюджету Одеською міської територіальної громади, млн. грн.

Джерело: [7, 18, 44].

Його частка максимальна була у 2022 році - 63,3% податкових надходжень, у попередніх ж роках частка становила 62,6% податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади. На 2023 рік

було спрогнозовано збільшення питомої ваги ПДФО до 62,8%, проте фактичний показник суттєво скоротився – до 47,4%.

Динаміка фактичних та прогнозних надходжень ПДФО до бюджету Одеською міської територіальної громади наведена на рис. 2.11.

У 2022 році до бюджету Одеської міської територіальної громади було сплачено 6471,3 млн. грн. ПДФО. Це більше за обсяги надходжень податку у попередньому році на 832,4 млн. грн. У 2023 рік Департаментом фінансів Одеської міської ради було спрогнозовано одержати до бюджету Одеської міської територіальної громади 6353,7 млн. грн., проте, фактичний обсяг надходжень ПДФО у 2023 році був навіть нижче показника попереднього року – 6460,0 млн. грн.

Нами була побудована трендова модель надходжень ПДФО до бюджету Одеської міської територіальної громади, яка має вигляд:

$$y = 622,9x + 2392.$$

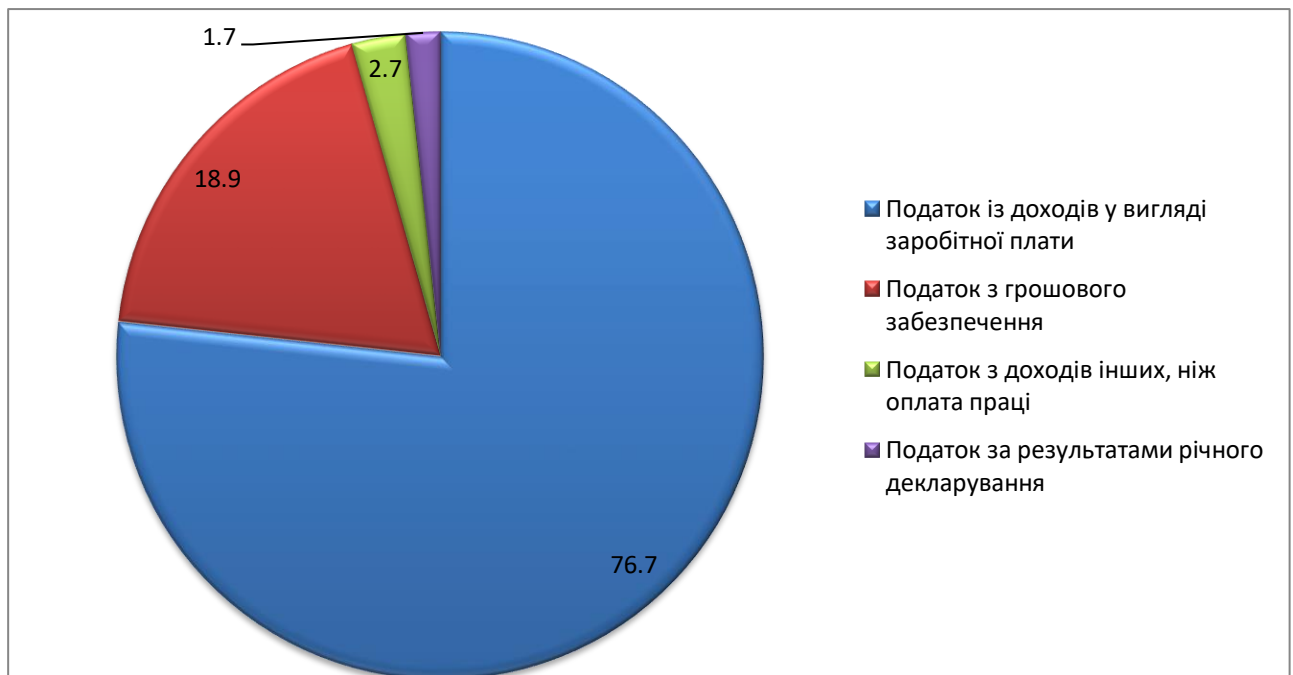

Рис. 2.12. Прогнозна структура сплат ПДФО до бюджету Одеської міської територіальної громади у розрізі джерел доходів фізичних осіб у 2024 році

Джерело: [7, 18, 44].

Із високою ймовірністю ми можемо спрогнозувати обсяг надходжень ПДФО у 2024 році у розмірі:

$$y = 622,9 \times 8 + 2392 = 7375,2 \text{ млн. грн.}$$

Прогнозна структура сплат ПДФО до бюджету Одеської міської територіальної громади у розрізі джерел доходів фізичних осіб у 2024 році наведена на рисунку 2.12.

Прогнозна структура надходжень ПДФО до бюджету Одеської міської територіальної громади у розрізі видів діяльності платників у 2024 році наведена на рисунку 2.13, звідки ми фіксуємо, що найбільше формує надходження з ПДФО бюджетна сфера (47,8%), транспорт і зв'язок (12,0%), торгівля (11,2%), та підприємницька сфера (10,6%).

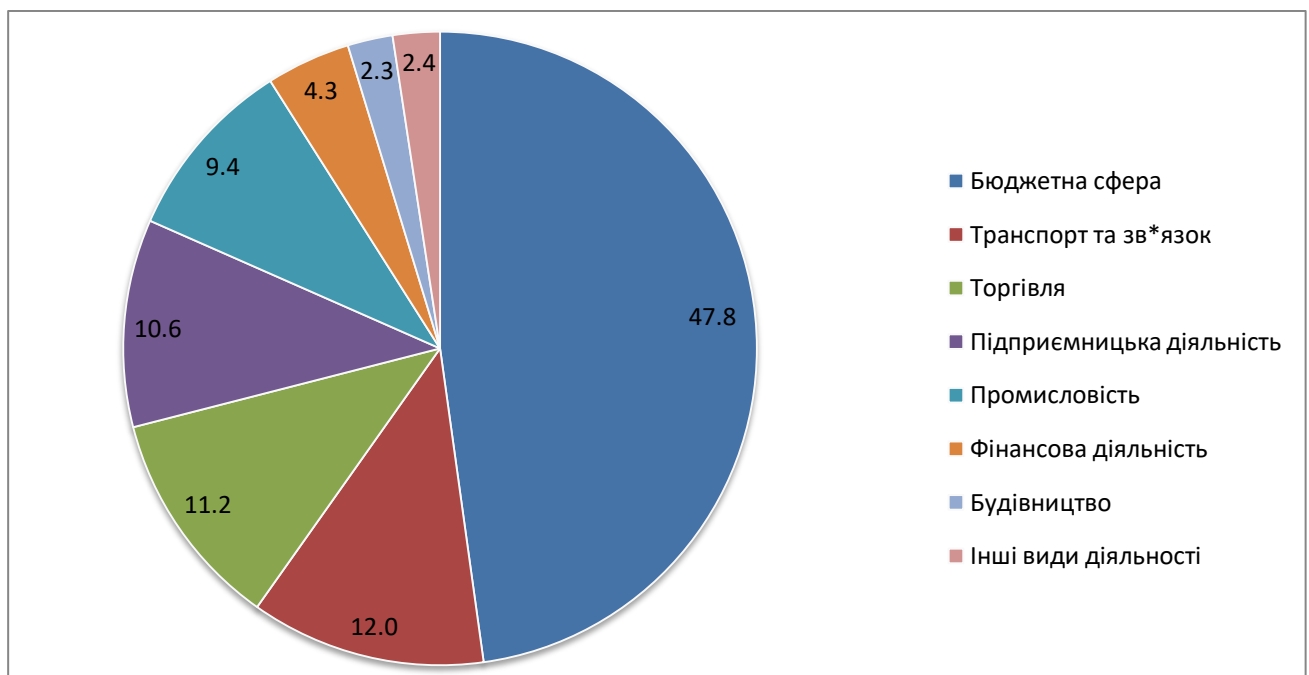

Рис. 2.13. Прогнозна структура надходжень ПДФО до бюджету Одеської міської територіальної громади у розрізі видів діяльності платників у 2024 році

Джерело: [7, 18, 44].

На обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджетів територіальних громад можуть впливати різні фактори. Так, виходячи з особливостей податкової політики держави, що може впливати на розмір ставок податку та визначати особливості механізму стягнення ПДФО, обсяги податкових надходжень до місцевих бюджетів можуть істотно змінюватися. Економічний розвиток територіальних громад також може впливати на рівень

доходів населення, а, отже, і на обсяги податкових надходжень. Громади з вищим рівнем доходів можуть збирати більше податків на доходи фізичних осіб порівняно з громадами з нижчим рівнем доходів. Структура економіки (види економічної діяльності, які розвинуті в територіальних громадах) можуть також впливати на обсяги податкових надходжень. Наприклад, громади з великою кількістю промислових підприємств можуть збирати більше податків на доходи фізичних осіб порівняно з громадами, де переважає сфера послуг.

Таблиця 2.7

**Динаміка надходжень до бюджету Одеської міської територіальної
громади місцевих податків та зборів, млн. грн.**

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Місцеві податки та збори – разом, з них:	1672,4	1926,0	2172,9	2240,6	2745,0	2586,8	3061,6
1. Податок на майно, в тому числі:	866,8	909,3	949,0	907,7	1078,1	898,6	1265,9
- на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки з фізичних осіб	20,9	33,1	44,2	53,0	63,0	31,4	107,9
- на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки з юридичних осіб	142,5	172,3	200,7	223,5	327,7	270,6	381,7
- плата за землю	689,8	689,7	688,2	623,9	681,1	593,5	767,7
- транспортний податок	13,6	14,2	15,9	7,3	6,3	3,1	8,6
2. Збір за місця для паркування транспортних засобів	18,0	25,3	29,5	32,7	41,0	28,0	49,9
3. Туристичний збір	5,6	7,3	11,6	7,6	14,9	4,2	7,2
4. Єдиний податок	782,0	984,1	1182,8	1292,6	1611,0	1656,0	1738,6

Джерело: [7, 18, 44].

На обсяги податкових надходжень також можуть впливати кількість та склад населення територіальних громад. Наприклад, громади з більшим числом високооплачуваних робочих місць можуть збирати більше податків на доходи фізичних осіб.

Отже, пропорції надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетів територіальних громад можуть бути визначені різними факторами, які враховують економічні, демографічні, податкові та інші характеристики цих громад.

Крім ПДФО, бюджети територіальних громад переважним чином формують місцеві податки та збори. Динаміка надходжень до бюджету Одеської міської територіальної громади місцевих податків та зборів наведена в таблиці 2.7.

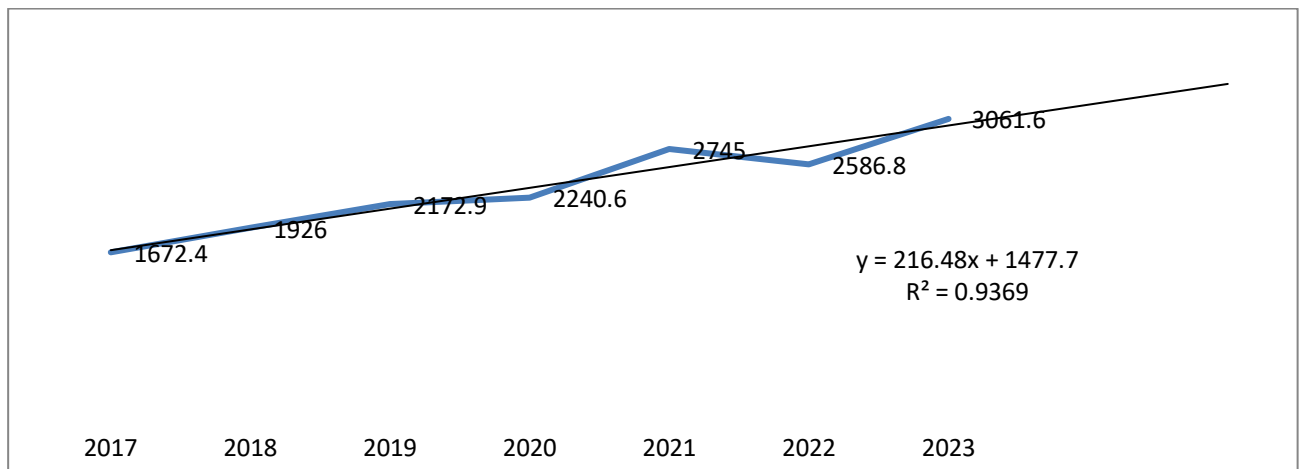

Рис. 2.14. Динаміка фактичних та прогнозних надходжень місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади, млн.грн.

Джерело: [7, 18, 44].

У 2023 році до бюджету Одеської міської територіальної громади надійшло 3061,6 млн. грн. місцевих податків та зборів. Це на 474,8 млн. грн. більше надходжень 2022 року. При цьому найбільший обсяг надходжень місцевих податків та зборів забезпечується за рахунок надходження єдиного податку. У 2023 році його обсяг сплат платниками склав 1738,6 млн. грн. У попередньому році було сплачено 1656,0 млн. грн. єдиного податку, тобто за рік надходження збільшилися на 82,6 млн. грн.

Надходження податку на майно до бюджету Одеської міської територіальної громади лише у 2017 році перевищували надходження єдиного

податку. У 2021 році сплати були максимальними та складали 1 078,1 млн. грн. Якщо порівнювати із 2020 роком, сплачено було на 170,4 млн. грн. більше.

Динаміка фактичних та прогнозних надходжень місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади наведена на рисунку 2.14.

Ми побудували математичну модель лінійного рівняння із високим ступенем достовірності:

$$y = 216,4x + 1477,$$

шляхом підставлення значення 2024 року, отримаємо прогнозний результат надходження місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади:

$$y = 216,4 \times 8 + 1477 = 3208,2 \text{ млн. грн.}$$

До складу податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади входить акцизний податок.

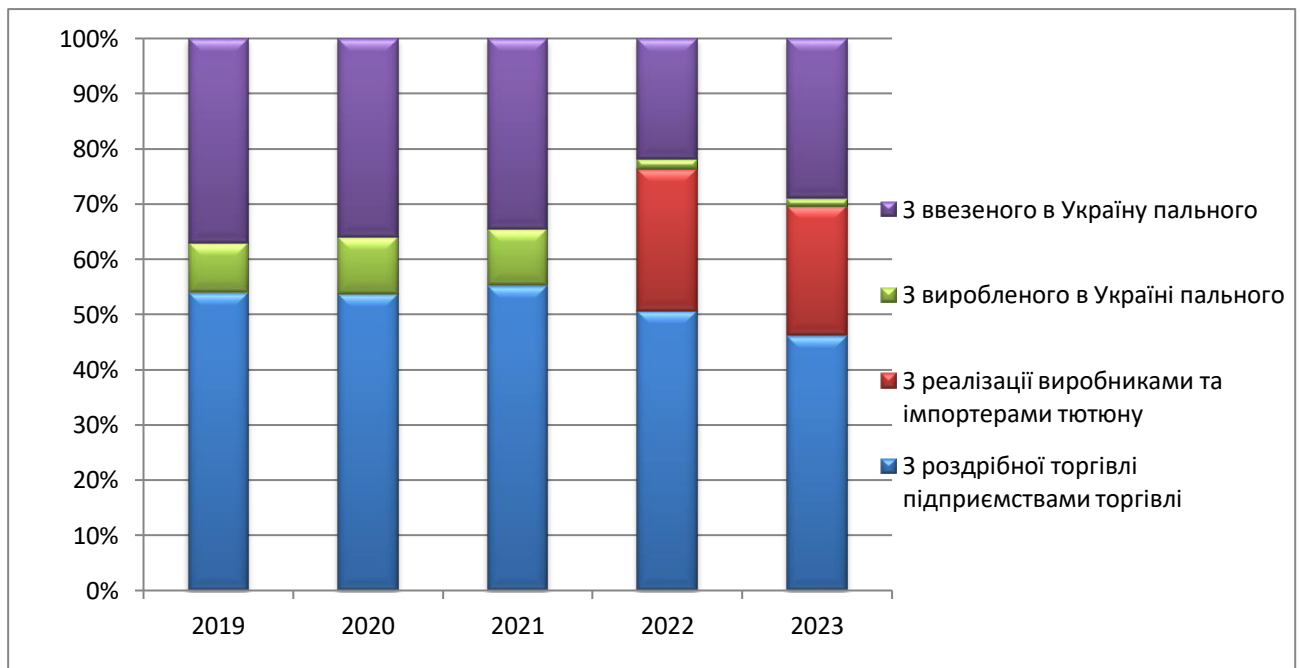

Рис. 2.15. Структура надходжень акцизного податку до бюджету Одеської міської територіальної громади

Джерело: [7, 18, 44].

Структура надходжень акцизного податку до бюджету Одеської міської територіальної громади представлена на рисунку 2.15.

За даними рисунку можна зробити висновок, що до бюджетів територіальних громад аж до 2023 року надходив податок з роздрібних продажів алкогольних напоїв та тютюну. У 2023 році ситуацію було змінено: податок з роздрібних продажів сплачують замість підприємств торгівлі виробники та імпортери підакцизної продукції. Підприємства роздрібної торгівлі у 2023 році сплачують до бюджетів територіальних громад тільки акцизний податок з реалізації алкогольних напоїв.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід податкового формування місцевих бюджетів та його можлива імплементація у вітчизняну практику

Забезпечення органів місцевого самоврядування власними фінансовими ресурсами є критично важливим аспектом їхньої діяльності. Це дозволяє їм бути більш автономними в прийнятті рішень щодо розвитку своєї території та вирішенні проблем місцевого значення. Коли органи місцевого самоврядування мають власні фінансові ресурси, вони стають більш відповідальними перед місцевими жителями за ефективне використання цих коштів для розвитку і покращення інфраструктури та послуг на місцевому рівні. Органи місцевого самоврядування, які мають достатні фінансові ресурси, можуть швидше та більш ефективно реагувати на потреби та проблеми своєї громади, не чекаючи на державні або регіональні дотації. Наявність власних фінансових ресурсів дозволяє органам місцевого самоврядування активно стимулювати розвиток економіки на своїй території шляхом залучення інвестицій, розробки програм розвитку та надання підтримки місцевим підприємствам [14].

Забезпечення органів місцевого самоврядування власними фінансовими ресурсами сприяє розвитку громадянського суспільства, оскільки це дозволяє громадянам більш активно брати участь у процесі прийняття рішень та контролювати їхню реалізацію. Наявність власних фінансових ресурсів допомагає також забезпечити стабільність функціонування органів місцевого самоврядування, незалежно від змін у фінансовій політиці національного рівня або економічних коливань.

Отже, забезпечення органів місцевого самоврядування власними фінансовими ресурсами є важливою передумовою для ефективного та

самостійного функціонування місцевої влади та забезпечення розвитку місцевих громад.

Європейська хартія місцевого самоврядування, яку прийнято Радою Європи, містить принципи та рекомендації щодо формування доходних повноважень органів місцевого самоврядування. Основні принципи в цьому контексті включають [14]:

принцип самофінансування: згідно з цим принципом, місцеві органи самостійно визначають свою фінансову політику та забезпечують достатні доходи для виконання своїх функцій. Це означає, що вони мають право на власні доходи та можуть самостійно встановлювати місцеві податки, збори та інші доходи;

принцип прозорості та відповідальності - органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати прозоре управління фінансами та дбати про відкритий доступ до інформації про свою діяльність та фінансове становище. Це включає проведення аудиту та публікацію фінансової звітності для громадськості;

принцип достатності ресурсів: Органи місцевого самоврядування повинні мати достатні фінансові ресурси для забезпечення виконання своїх функцій та надання якісних послуг громадянам на місцевому рівні;

принцип рівності: механізм формування доходів бюджетів місцевого рівня має сприяти зменшенню соціальних та економічних відмінностей між різними регіонами та групами населення, забезпечуючи рівний доступ до послуг та ресурсів;

принцип координації з центральною владою: місцеві органи повинні мати можливість брати участь у формуванні фінансової політики національного рівня та у взаємодії з центральною владою для забезпечення належного фінансування своїх потреб.

Ці принципи мають на меті забезпечити ефективне та стабільне фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування, що є важливою умовою для їхньої діяльності та розвитку громад на місцевому рівні. Також Європейська

Хартія місцевого самоврядування містить ряд принципів та рекомендацій щодо місцевих податків та зборів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Принципи та рекомендації щодо місцевих податків та зборів, які пропонуються Європейською Хартією місцевого самоврядування

Принципи та рекомендації	Характеристика
Принцип самостійності у встановленні податків та зборів	Відповідно до цієї принципової засади, місцеві органи мають право самостійно встановлювати місцеві податки та збори, з урахуванням законодавства та національних норм, а також потреб і можливостей своєї території
Принцип прозорості і рекомендації проведення консультацій	Хартією не передбачено укладення угод між місцевими органами і центральною владою щодо місцевих податків та зборів. Однак місцевим органам рекомендують консультиватися із органами державної влади щодо їх встановлення
Врахування можливостей громадян	При встановленні податків та зборів місцеві органи повинні враховувати фінансові можливості громадян та підтримувати справедливий та пропорційний розподіл фінансового навантаження
Забезпечення ефективного використання коштів	Місцеві органи зобов'язані забезпечувати ефективне та економне використання зібраних місцевих податків та зборів
Заборона загальнодержавного дискримінаційного оподаткування	Загальнодержавне оподаткування не повинно призводити до дискримінації місцевих органів у порівнянні з іншими адміністративними одиницями

Джерело: [14].

Європейська Хартія місцевого самоврядування надає обширні рекомендації щодо встановлення податків та зборів на місцевому рівні з метою забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів у виконанні своїх функцій.

У зарубіжних країнах частина ВВП, що зараховується до місцевих бюджетів у вигляді податків і зборів дуже суттєво коливається (рис. 3.1). Це

залежить від багатьох факторів. По-перше, це структура податкової системи, що визначає, які податки і збори сплачуються на місцевому рівні та які податкові доходи надходять до центральних бюджетів країн. Досить часто місцеві податки на нерухомість, податок на доходи фізичних осіб, податки на місцевий бізнес формують доходи місцевих бюджетів. По-друге, в країнах ми спостерігаємо різні рівні децентралізації фінансових ресурсів. Від ступеня децентралізації залежить, яка частина податків сплачується до бюджетів місцевих органів влади. По-третє, на розподільчі процеси впливає рівень економічного розвитку. Він впливає на обсяг ВВП та загальний обсяг податкових надходжень. У розвинених країнах, де ВВП значний за розміром, зазвичай також значна частина доходів сплачується у вигляді податків.

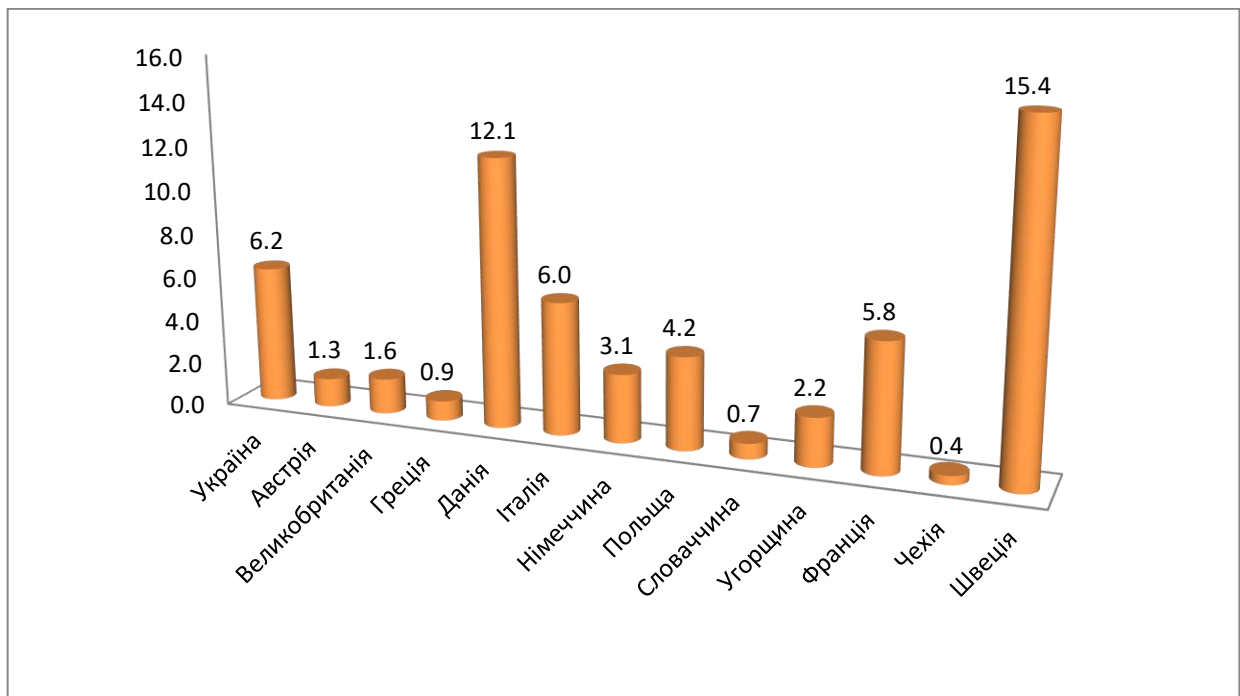

Рис. 3.1. Частка податкових надходжень місцевих бюджетів у ВВП окремих країн ЄС (середній показник 2015 – 2022 років), %

Джерело: [3, 46, 57].

Податкова політика, що визначається урядом, також впливає на обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів. Зміни в податковій політиці можуть призвести до збільшення або зменшення обсягу податкових надходжень. Від рівня корупції та ефективності системи збирання податків також залежать обсяги податкових надходжень до місцевих бюджетів. У

країнах з високим рівнем корупції або неефективною системою збирання податків цей обсяг може бути меншим.

Отже, обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів залежить від ряду факторів, які включають структуру податкової системи, рівень децентралізації, рівень економічного розвитку, податкову політику та ефективність системи збирання податків.

Розглянемо наявні податкові повноваження органів місцевого самоврядування деяких розвинутих країн, а також ті місцеві податки та збори, які в них збираються.

У Франції органи місцевого самоврядування, такі як муніципальні ради (*conseils municipaux*) та департаментальні ради (*conseils départementaux*), мають певні податкові повноваження, що дозволяють їм забезпечувати фінансування місцевих програм та послуг. Основні податки, які стягуються на місцевому рівні в Франції, включають [4, 5]:

такса на нерухомість (*taxe foncière*) – цей податок стягується з власників нерухомості та є одним із основних джерел фінансування місцевих бюджетів;

такса на житлові приміщення (*taxe d'habitation*) – цей податок стягується з власників або орендарів житлових приміщень та також призначається для місцевих бюджетів;

місцеві податки на бізнес (*taxe professionnelle*) – ці податки, які раніше були залежні від обсягу продажів та страхових внесків підприємств, були реформовані і замінені на інші форми оподаткування;

інші місцеві податки, наприклад, податок на сміття, податок на водопостачання, податок на автотранспорт тощо.

Крім цього, муніципальні ради та ради департаментів також мають повноваження управління фінансами, зокрема у формуванні бюджетів та визначенні пріоритетів фінансування. Вони також можуть отримувати державні трансферти (*dotations de l'État*) для забезпечення сталості фінансування та компенсації можливих нерівностей у доходах між муніципалітетами та департаментами [3].

Процес справляння місцевих податків і зборів відбувається з дотриманням прозорості та відкритості. Муніципалітети, департаменти і регіони повинні надавати громадській інформації про свою фінансову діяльність, включаючи дані щодо податків та зборів.

До податкових повноважень органів місцевого самоврядування Франції відносяться права встановлювати ставки місцевих податків та зборів у межах законодавства. Тож, вони можуть відрізнятися в залежності від муніципалітета, департаменту або регіону.

У Німеччині органи місцевого самоврядування мають значні податкові повноваження, що дозволяють їм забезпечувати фінансування різноманітних місцевих програм та послуг. Основні податки та збори, які стягуються на місцевому рівні в Німеччині, включають [20, с. 24]:

муніципальний податок на нерухомість (Grundsteuer) – цей податок сплачується власниками нерухомості та є одним із основних джерел фінансування муніципалітетів;

туристичний податок (Kurtaxe), встановлюється в деяких муніципалітетах для туристів, які перебувають там на відпочинку або беруть участь у туристичних подіях;

місцевий податок на власність автомобілів (Kfz-Steuer), також встановлюється на муніципальному рівні;

інші місцеві податки і збори. Муніципалітети мають право встановлювати додаткові місцеві податки або збори, такі як податок на сміття або збір за паркування.

Муніципалітети мають право встановлювати свої власні ставки місцевих податків та зборів в межах закону. Це означає, що ставки можуть відрізнятися від міста до міста, в залежності від місцевих потреб та умов.

Місцеві податки та збори встановлюються місцевими органами влади Німеччини, а стягується за допомогою федеральної служби податків. Федеральна служба податків (Bundeszentralamt für Steuern) відповідає також за

збір інформації про місцеві податки та збори в усіх муніципалітетах і забезпечує належне виконання рішень місцевої влади.

Місцеві органи влади також мають значні повноваження щодо управління фінансами, зокрема: формування місцевих бюджетів, їх розгляд та затвердження; розподіл коштів між різними напрямками витрачання задля виробництва та надання суспільних благ населенню. Органи місцевого самоврядування також можуть отримувати дотації від вищих рівнів урядів для забезпечення сталості фінансування та компенсації можливих нерівностей у доходах між муніципалітетами.

У Німеччині прозорість і демократія в процесі справляння податків і зборів є важливими. Громадяни мають право на інформацію про фінансові рішення своїх муніципалітетів і можуть брати участь у прийнятті цих рішень через місцеві органи самоврядування.

У цілому, місцеві податки і збори у Німеччині підпорядковані принципам прозорості і громадянської участі, що дозволяє забезпечити ефективне та справедливе фінансування муніципальних послуг і програм.

У Польщі органи місцевого самоврядування, такі як: громадські ради (rada gmin), міські ради (rada miast) та ради повітів (rada powiatów), мають певні податкові повноваження для забезпечення фінансування різноманітних місцевих потреб і програм. Основні податки і збори, які стягуються на місцевому рівні в Польщі, включають [46]:

місцевий податок на нерухомість (podatek od nieruchomości) – цей податок сплачується власниками нерухомості та є одним із основних джерел фінансування муніципалітетів;

податок на землю (podatek rolny) – це й податок сплачується власниками сільськогосподарських земель;

місцевий податок на транспорт (opłata targowa lub miejska), який встановлюється на місцевому рівні для автомобілів, мотоциклів та іншого транспорту, який перебуває на території міста або селища; і

інші місцеві податки і збори: деякі муніципалітети можуть встановлювати додаткові місцеві податки або збори, такі як податок на сміття, збір за паркування тощо.

Податкова політика і ставки можуть відрізнятися в залежності від муніципалітету і регіону. Муніципалітети мають певну ступінь автономії також у встановленні правил справляння податків (у тому числі механізмів звільнення або зниження податків для певних категорій населення або підприємств), проте їх дії повинні дотримуватися загальних норм і правил, встановлених законодавством Польщі [46]. Крім того, місцеві органи мають право на отримання державних трансфертів та субвенцій для забезпечення сталого фінансування та компенсації можливих нерівностей у доходах між муніципалітетами.

Федеральна адміністрація податків (Krajowa Administracja Skarbowa) відповідає за контроль і нагляд за справлянням місцевих податків і відповідно до законодавства.

Структура податкових надходжень місцевих бюджетів окремих країн ЄС у 2020 році наведена на рисунку 3.2.

Ми бачимо, що переважно за рахунок податку на майно (нерухомість) формуються місцеві бюджети Греції (93,2%), Словаччини (63,7%), Франції (50,1%), Чехії (56,0%). А місцеві бюджети Великобританії на 100% формуються за рахунок цього податку. Незначна його питома вага у місцевих бюджетах Данії (11,0%) та Німеччини (11,4%).

Податки на товари та послуги формують місцеві бюджети Угорщини (83,4%), Чехії (44,0%), Франції (35,4%), Італії (30,7%), Німеччини (8,6%) [51, 57]. Такі непрямі податки не повною мірою відповідають принципам місцевого оподаткування, проте все одно використовуються для наповнення місцевих бюджетів. Для того, щоб в Україні використовувати аналогічні податки під час місцевого оподаткування необхідно запровадити наступні заходи щодо формування податкових повноважень органів влади територіальних громад:

слід наділити місцеву владу повноваженнями встановлювати місцеві надбавки до існуючої ставки ПДВ та ставки акцизного збору, якщо реалізуються підакцизні товари;

такі додаткові ставки мають бути додані до ціни товарів, які реалізуються у роздрібній мережі певної територіальної громади. Саме так буде реалізований принцип територіальної відповідності платників податку та споживачів суспільних благ.

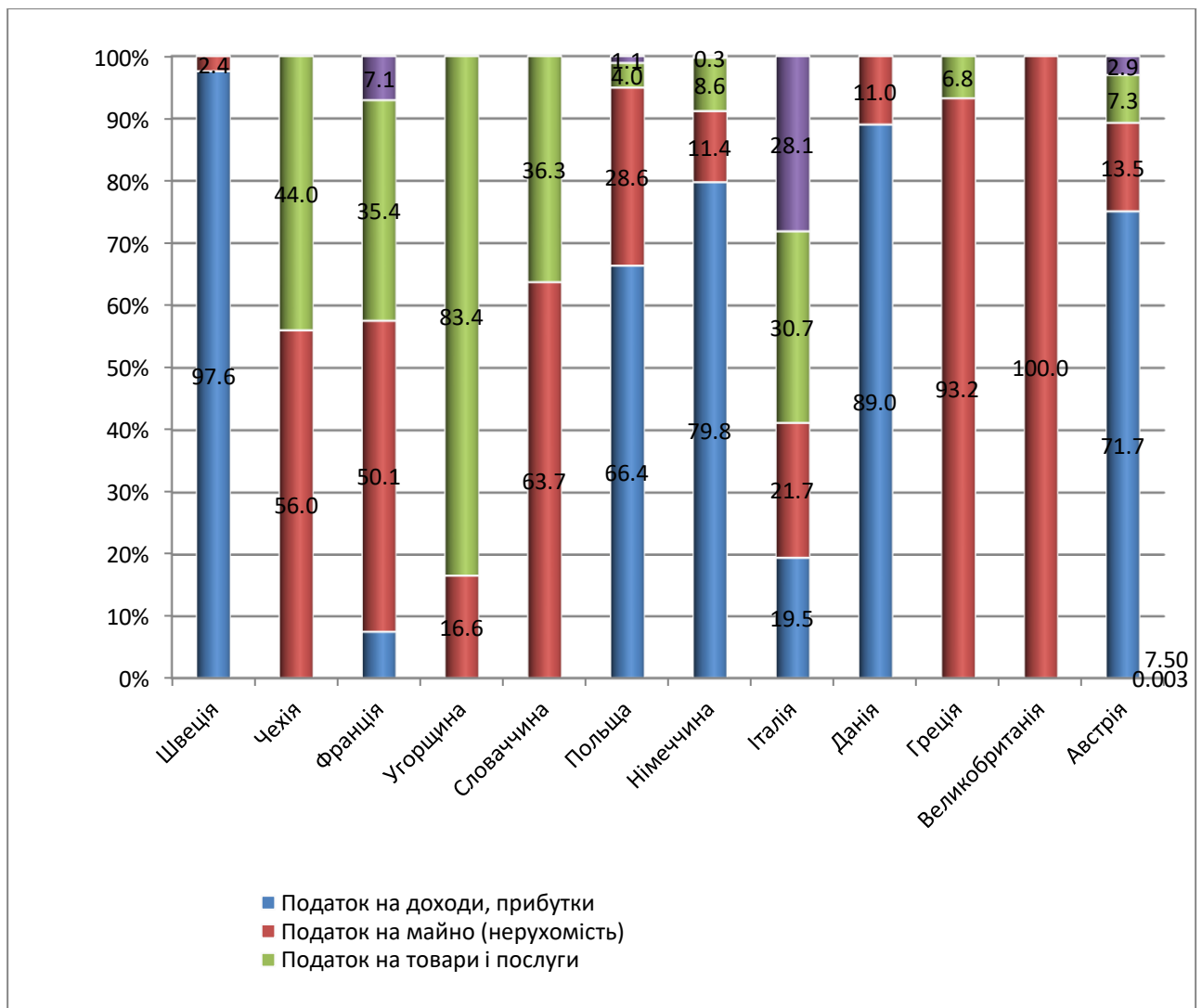

Рис. 3.2 Структура податкових надходжень місцевих бюджетів окремих країн ЄС у 2020 році, %

Джерело: [57].

Що ж стосується податків на доходи та прибутки, найбільше фінансових ресурсів вони приносять у місцеві бюджети Швеції (97,6%), Данії (89,0%), Німеччини (79,8%), Польщі (66,4%). На наш погляд, податок на доходи

фізичних осіб також має стати місцевим із достатнім обсягом податкових повноважень для органів місцевого самоврядування.

Рис. 3.3. Порівняння механізмів оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах ЄС

Джерело: [58].

Також цей податок в Україні має вирівнювати доходи населення. Для цього має бути запроваджена прогресивна шкала ставок оподаткування. Відповідно, місцеві бюджети отримують додаткові ресурси у вигляді податків із заможних громадян.

Ставки прибуткового податку з доходів фізичних осіб у деяких розвинутих країнах світу наведені в таблиці 3.2. та показують їхній високий рівень, особливо у Швеції, Японії, Австралії, Німеччині.

Також має бути відкорегований механізм справляння ПДФО для посилення його регулюючої та фіскальної ролі відповідно до зарубіжного досвіду (порівняння механізмів оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах ЄС наведено на рис. 3.3).

Таблиця 3.2

**Ставки прибуткового податку
з доходів фізичних осіб у деяких розвинутих країнах світу**

Країна	Ставки податку, %		Країна	Ставки податку, %	
	мінімальні	максимальні		мінімальні	максимальні
Австралія	17	45	Німеччина	14	45
Аргентина	9	35	Польща	18	32
Бразилія	7,5	27,5	США	15	35
Індія	10	30	Туреччина	15	35
Іспанія	24	43	Франція	5,5	40
Італія	23	43	Швеція	0	57
Канада	15	29	Японія	5	50
Китай	5	45	Болгарія	10	

Джерело: [47, 58].

Має також бути запроваджений неоподатковуваний мінімум доходів громадян, не нижчий, ніж розмір мінімальної заробітної плати. Відповідно, будуть підтримані фінансово менш забезпечені верстви населення.

Наведені пропозиції нададуть додаткових можливостей збільшити власні доходи органів місцевого самоврядування в Україні, зменшать залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів.

3.2. Шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень

Висновки з проведеного дослідження щодо особливостей становлення і розвитку системи податків, які формують доходи місцевих бюджетів, бюджетів територіальних громад зокрема, огляд та аналіз чинного механізму їхньої сплати, виявлення основних тенденцій формування за рахунок податків та зборів місцевих бюджетів в Україні та в інших країнах, дослідження податкових повноважень органів місцевого самоврядування України та окремих країн Європейського Союзу дозволили нам виокремити актуальні проблеми збільшення доходних частин місцевих бюджетів України шляхом виявлення наявних резервів зростання надходжень загальнодержавних податків та місцевих податків і зборів. Наразі можемо розкрити найбільш значущі із них:

- невисокою є питома вага податкових надходжень, а також частка місцевих податків та зборів у загальних доходах місцевих бюджетів України впродовж усього періоду нашого дослідження;

- низькою, порівняно показників розвинутих країн, є обсяг податкових надходжень, а також місцевих податків та зборів відносно розмірів номінального ВВП;

- незадовільна роль власних доходних джерел у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів України. Відповідно, значною є питома вага міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України на користь місцевих бюджетів, які спочатку централізуються в Державному бюджеті з податкових надходжень регіонів;

- за обсягом доходні повноваження, податкові повноваження зокрема, органів місцевого самоврядування є незначними, якщо порівнювати їх із набутим досвідом формування місцевих бюджетів зарубіжних країн, відповідно, рівень фінансової автономії вітчизняних органів місцевого самоврядування є незадовільним;

– високою є концентрація ПДФО у доходах Державного бюджету України. Відповідно, зменшується обсяг доходів місцевих бюджетів на первинному етапі його формування за рахунок надходжень загальнодержавних податків;

– частка місцевих податків та зборів у складі податкових надходжень місцевих бюджетів України залишається, на наш погляд, малою. Під час розробки структури місцевих податків та зборів законодавець не враховував усі можливі бази оподаткування, відповідно, оподатковується лише майно, автомобільний транспорт та земельні ділянки, доходи спрощенців, місця для паркування автівок та туристичні витрати;

– Бюджетним кодексом України не сформовані умови, за якими органи місцевого самоврядування були б зацікавлені мобілізувати податкові надходження до Державного та місцевих бюджетів України, збирати якомога більше за обсягом місцевих податків та зборів;

– суттєве зменшення обсягів неподаткових надходжень, зарахувань до цільових фондів, а також надходжень доходів від операцій з капіталом до доходних частин місцевих бюджетів України. Відповідно, органи місцевого самоврядування втрачають можливості додаткового наповнення своїх бюджетів.

Податкова політика, що розробляється та реалізується центральним урядом, зазвичай визначає, який відсоток ВВП має збиратися у вигляді податків і розподілятися між різними рівнями влади. Це може бути зроблено через встановлення ставок податків, зміну механізмів оподаткування, через особливості розщеплення регулюючих податків.

Рівень економічного розвитку регіону може впливати на обсяг податкових надходжень: у регіонах з більш високим рівнем економічного розвитку зазвичай більше підприємств та фізичних осіб, які здатні сплачувати податки, тому й обсяг податкових надходжень може бути вищим. Склад та структура економіки також впливає на обсяг податкових надходжень.

Наприклад, регіони з великим сектором послуг можуть мати інші потреби та ресурси порівняно з регіонами з великим промисловим сектором.

Обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів залежить від розміру та потреб місцевого населення. Більші густонаселені регіони мають більші потреби в інфраструктурі, освіті, охороні здоров'я та інших послугах, що вимагає більших фінансових ресурсів.

Реформи у сфері місцевого самоврядування та фінансів також можуть впливати на відсоток ВВП, який перераховується у вигляді податків до місцевих бюджетів. Зміни в системі оподаткування, фінансові дотації від центрального уряду та інші аспекти можуть впливати на цей показник. Узгодження відсотка ВВП, який перераховується у вигляді податків до місцевих бюджетів, є складним завданням, яке вимагає уважного аналізу потреб регіонів, економічних умов, політичних факторів та адміністративних можливостей.

Далі окремо зупинимося на проблематиці мобілізації саме місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України. Щодо справляння майнового податку можемо виокремити наступні проблеми:

– базою оподаткування земельним податком та формування орендних платежів за земельні ділянки є нормативна грошова оцінка землі, проте її індексація впродовж 2017 - 2023 років не проводилася. Значний розмір інфляції в Україні у цих роках зменшив реальні можливості для влади територіальних громад надавати суспільні блага своїм жителям. При цьому, таке положення було ухвалено органами державної влади, які не компенсували втрат місцевих бюджетів через втрачання сум надходжень плати за землю. На наш погляд, такі рішення органів державної влади до того ж зменшують фінансову автономію органів місцевого самоврядування;

– в Україні почастишали випадки незаконного використання суб'єктами господарювання земельних ділянок державної та комунальної власності. В той же час органи місцевого самоврядування зволікають із необхідними кроками зі свого боку оформити оренду на такі земельні ділянки, або ж повернути таку

землю до власника. Зволікають із вчасними діями і органи державної влади, відповідальними за облік землі та ведення єдиної кадастрової карти України. Як наслідок, місцеві бюджети втрачають значні суми плати за землю, які мали б надійти за використання таких земельних ділянок;

- значний обсяг пільг з плати за землю встановлюється положеннями Податкового кодексу України, при цьому органів місцевого самоврядування державна влада позбавила значних податкових повноважень. Такі рішення державної влади призводять до втрат надходжень бюджетів територіальних громад. При цьому, компенсації витрат внаслідок надання платникам пільг з Державного бюджету України не проводиться;

- наявна практика використання житлової нерухомості для здійснення підприємницької діяльності. Така нерухомість оподатковується за пільговими ставками, або ж, взагалі, не оподатковується. Так бюджети територіальних громад, через проблеми податкового адміністрування податковою службою України нерухомості, недоотримують відповідний податок;

- досі повною мірою не реалізований через відсутність належної електронної бази податковий потенціал податку на нерухоме житлове та нежитлове майно. Відповідно, місцеві бюджети недоотримують податок на нерухоме житлове та нежитлове майно, відмінне від земельної ділянки;

- фіксовані ставки транспортного податку залишаються незмінними роками, що також не надає можливості органам місцевого самоврядування одержувати необхідні обсяги бюджетних ресурсів.

Щодо справляння єдиного податку можемо виокремити наступні важливі проблеми:

- земля, яка знаходиться у власності, або якою користуються суб'єкти господарювання, які обрали спрощену систему оподаткування та сплачують єдиний податок, звільнена від оподаткування земельним податком. Платники єдиного податку сплачують лише за орендовані участки земель. Відповідно, бюджети територіальних громад втрачають відповідні платежі;

– почастишали випадки, коли суб'єкти господарювання, які обрали спрощену систему оподаткування та сплачують єдиний податок ухиляються таким чином від оподаткування, занижуючи наявні обороти своєї діяльності, особливо, коли вона не супроводжується фіксацією їх реєстраторами розрахункових операцій.

Окреслена проблематика формування місцевих бюджетів податками та зборами, а також місцевого оподаткування зокрема, потребує вирішення задля того, щоб забезпечити стабільний та достатній обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів України. Відповідно, нами розроблені такі заходи:

– збільшити питому вагу податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів за рахунок зростання частки відрахувань від загальнодержавних податків. Серед таких податків може бути акцизний податок, податок на прибуток підприємств;

– збільшити обсяг податкових повноважень органів місцевого самоврядування стосовно податку на доходи фізичних осіб, який, взагалі, можна включити до складу місцевих. Такий захід збільшить питому вагу власних доходних джерел у доходах місцевих бюджетів, збільшить питому вагу місцевих податків та зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів;

– удосконалити процедури адміністрування об'єктів нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки шляхом створення електронної бази даних стосовно такої нерухомості. Вона повинна містити всю необхідну інформацію про об'єкт нерухомості, власника та користувача. Цю базу даних доречно доєднати до бази даних платників податків, що створюється органами державної податкової служби України;

– удосконалити процедуру адміністрування земельних ділянок з відповідним створенням аналогічної щодо нерухомості, електронної бази даних земельних ділянок територіальної громади. Така база даних надасть можливість органам державної податкової служби України здійснювати ефективний контроль за нарахуванням та сплатою платниками земельного податку та орендної плати за землю;

- вжити необхідних адміністративних заходів податковою службою України щодо виявлення об'єктів житлової нерухомості, які використовуються у підприємницькій діяльності платниками податків;

- збільшити частоту переглядів нормативної грошової оцінки землі. У роках, коли перегляд нормативної грошової оцінки землі не здійснюється слід проводити індексацію такої оцінки за індексом інфляції. Це збільшить надходження плати за землю до місцевих бюджетів, а також єдиного податку від платників четвертої групи;

- запровадити більших адміністративних зручностей для платників земельного податку, орендної плати за землю, а також єдиного податку платників четвертої групи шляхом розробки та підтримки інтерактивної карти нормативної грошової оцінки земельних ділянок;

- збільшити доходні повноваження органів місцевого самоврядування стосовно визначення пільг з місцевих податків та зборів, одночасно слід скоротити перелік пільг з плати за землю, що унормований Податковим кодексом України;

- проведення заходів стосовно повернення земель, що незаконно використовуються у державну та комунальну власність. Притягнення порушників до відповідальності;

- спростити конкурсний механізм надання в оренду земель комунальної власності;

- збільшення фіксованих ставок податку на майно. Наприклад, транспортний податок за яким ставка 25 тис грн. вже багато років не змінюється; не зростає і ставка податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки щодо великих за квадратурою об'єктів нерухомості;

- база оподаткування транспортним податком має зрости: збільшити вік легкових автомобілів, що оподатковуються, до 8 років; зменшити середньоринкову вартість таких легковиків з 375 до 200 розмірів мінімальної заробітної плати;

- ввести додатковий місцевий податок на легкові автомобілі, рівень викидів забруднюючих речовин по яких є високим;
- збільшення ставок по місцевих зборах, частка надходжень від яких до бюджетів територіальних громад є низькою;
- ввести обов’язок для платників єдиного податку I-III груп нараховувати, сплачувати та подавати податкову звітність щодо земельного податку (відповідно внести зміни до законодавства: п.4 пп. 297.1. ст. 297 Податкового кодексу України виключити);
- ввести обов’язок для платників єдиного податку I-III груп використовувати реєстратори розрахункових операцій;
- внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Податкового кодексу України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування стосовно спільного із державною податковою службою адміністрування місцевих податків та зборів.

Вищенаведені пропозиції, які нами розроблені та пропонуються, повинні забезпечити податковими надходженнями місцеві бюджети України, збільшити доходні повноваження органів місцевого самоврядування, а також мають покращити практику місцевого оподаткування в Україні. Реалізація наших пропозицій на практиці надасть додаткових можливостей органам місцевого самоврядування збільшувати обсяги фінансування виробництва та надання суспільних благ місцевого значення жителям своїх територіальних громад.

ВИСНОВКИ

У роботі були визначені сутність податків, їхні функції, принципи податкового формування місцевих бюджетів, з'ясовані ролі податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу, та, на підставі цього, вироблено практичні пропозиції щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Під час дослідження прагматики формування доходів місцевих бюджетів України було встановлено, що податкові доходи є важливим джерелом їхнього наповнення. У 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 434,5 млрд. грн. податкових надходжень. Це найбільший обсяг надходження податків усіх видів за останні роки. Аналіз виконання прогностичних показників податкових надходжень протягом 2019 – 2023 років показує постійне, крім 2020 року, перевиконання плану.

За рахунок податкових надходжень в Україні переважно формуються доходи Державного бюджету. У 2018 році цей показник сягав 77,8% усіх сплачених податків. Така висока централізація податкових надходжень у Державному бюджеті країни свідчить про обмежені податкові повноваження органів місцевого самоврядування. Лише у 2022 році до місцевих бюджетів надійшло 29,3% загального обсягу податків. Такі зміни викликані скоріше перекосами в економічних відносинах і не свідчить про посилення децентралізаційних змін.

Обсяг податкових надходжень місцевих бюджетів України відносно ВВП у 2017 – 2023 роках був досить стабільним. Найбільшою частка податкових надходжень була у 2019 році – 6,8%. Це на 0,1 процентних пункти нижче рівня 2017 року та на 0,8 відсоткових пункти вище рівня наступного року. У 2022 році за умов скорочення реального ВВП на 30,4%, а номінального – на 4,9%, сума податкових платежів зросла. Відповідно питома вага податкових

надходжень місцевих бюджетів відносно ВВП збільшилася до 7,6%. У 2023 році показник залишився на рівні 7,5% ВВП.

Структура доходів місцевих бюджетів України за 2017 – 2023 роки свідчить, що частка податкових надходжень у 2022 році сягала 70,9 %. Це найбільший показник за 2017 – 2023 роки. У 2017 році питома вага податкових надходжень була невисокою - 41,1%, у 2018 році вона майже не змінилася. У 2019 році частка збільшилася на 7,0 процентних пункти у порівнянні із попереднім роком. У 2023 році частка податкових надходжень зменшилася до 66,5%.

Податок на доходи фізичних осіб займає відіграє значну роль у податкових надходженнях місцевих бюджетів України, і ця роль з року в рік збільшується. Так, у 2022 році ми змогли побачити максимальну питому вагу цього податку – 69,2%, а це на 8,0 процентних пункти більше показника 2021 року, а також аналогічного показника 2019 року. Найменшу частку ПДФО формував у податкових надходженнях місцевих бюджетів – 55,1% у 2017 році. Відповідно, упродовж 2017 – 2023 років несуттєво коливалася питома вага місцевих податків та зборів. Лише у 2022 році розмір її був мінімальним внаслідок припинення чи повного завершення підприємницької діяльності великої кількості осіб. У 2023 році ситуація покращилася у бік зростання частки місцевих податків та зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів.

Дослідження динаміки надходження ПДФО до місцевих бюджетів показало поступове зростання його сплат. Відповідно, ми спрогнозували, що у 2024 році до місцевих бюджетів надійде 313,2 млрд. грн. податку на доходи фізичних осіб. Стосовно надходження до місцевих бюджетів України ПДФО відносно розмірів номінального ВВП, у 2017 – 2021 році цей показник проявляв стабільність. Максимального значення, як і стосовно загальних обсягів податкових надходжень місцевих бюджетів відносно ВВП, він набув у 2019 році – 4,2%. У 2022 та 2023 роках надходження ПДФО зросли, порівняно із попередніми роками.

Місцеві податки є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів. І це справедливо для будь якої країни. Вони створюють можливості для органів

місцевого самоврядування вирішувати проблеми місцевого значення. Ми з'ясували такі можливості для місцевої влади України, і переконалися, що обсяг надходження місцевих податків постійно зростає. Так, у 2023 році до місцевих бюджетів було сплачено 100,0 млрд. грн., що на 18,6% більше показника 2022 року. Подібні тенденції надходжень місцевих податків і зборів простежуються і відносно рівня номінального ВВП. З метою прогнозування надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів побудовано нами трендову модель. За нашими даними, у 2024 році до місцевих бюджетів України прогнозовано має бути сплачено 109,54 млрд. грн. місцевих податків та зборів.

Майже за весь період, до 2021 року та у 2023 році, план надходжень місцевих податків та зборів був перевиконаний: у 2019 році – на 4,0%, у 2020 році - на 1,1% та у 2021 році – на 3,5%. Лише у 2022 році план недовиконаний на 8,1%, у результаті органи місцевого самоврядування недотримали 7,4 млрд. грн. до своїх бюджетів.

Не всі місцеві податки та збори мають однакове фіскальне значення для місцевих бюджетів. У 2018 році податок на майно сягав 51,3% усього обсягу місцевих податків та зборів. У 2023 році його питома вага скоротилася до 43,8% переважним чином через зменшення темпів зростання надходжень плати за землю.

Результати виконання доходної частини бюджету Одеської міської територіальної громади за 2023 рік свідчать, що до бюджету надійшло податкових надходжень у розмірі 75,9% загальних доходів цього місцевого бюджету. Порівняно із попереднім роком частка податкових надходжень скоротилася на 4 процентні пункти. Відповідно, найбільшу питому вагу в податкових надходженнях, як і загалом по місцевих бюджетах України, займає ПДФО. До 2022 року частка його становила 62,6%. У 2022 році вона склала 63,3% податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади. У 2023 році питома вага ПДФО суттєво зменшилася – до 47,4%. Щодо місцевих податків та зборів, у 2023 році було сплачено 3061,6 млн. грн., надходження порівняно із попереднім роком зросли на 475 млн. грн.

Ми зробили свій прогноз за трендовою моделлю надходження місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади. За нашими розрахунками до бюджету Одеської міської територіальної громади має у 2024 році надійти 3208,2 млн. грн. місцевих податків та зборів.

Аналіз формування місцевих бюджетів України та бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень, а також дослідження зарубіжного досвіду дозволили нам зробити висновки про необхідність подальшого підвищення ролі податків у формуванні доходів місцевих бюджетів. За результатами дослідження нами розроблена ціла низка пропозицій загального характеру та стосовно окремих податків.

Запропоновані шляхи реформування дозволять наповнити місцеві бюджети податками та сприятимуть посиленню фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: оптимальна модель: монографія / За заг. ред. О.І. Соскіна. Київ: Ін-т трансформації суспільства, 2007. 288 с.
2. Богатирьова Є. М. Плата за землю як джерело наповнення місцевих бюджетів України. Ефективна економіка. 2018. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2013. № 1. С. 56 – 66.
4. Бортнік Н. В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8 (1). С. 15–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_8%281%29__6.
5. Бачо Р. Й., Потокі Г. Ф., Иллар Е. Й. Зарубіжний досвід становлення системи місцевого оподаткування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 33 2020 рік. URL: [//www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/4.pdf](http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/4.pdf)
6. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 27.12.2022)
7. Бюджет Одеси: виконання бюджету за 2023 рік. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/231849> (дата звернення: 10.04.2024).
8. Виконання доходів місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (дата звернення: 14.03.2024).

9. Волохова І. С. Формування доходів бюджетів за рахунок податку на доходи фізичних осіб в Україні. Трансформаційна економіка. 2023. № 3 (03). С. 10-15 DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-2>
10. Волохова І. С. Оподаткування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку Transformation of Ukraine's economy: formation of an inclusive economy system and functionality of financial inclusion: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2023. 428 p.
11. Волохова І. С. Результативність податкового регулювання доходів фізичних осіб. Український економічний часопис. 2023. №1. С. 5 -10
12. Волохова І. С. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 23. С. 51 - 54.
13. Волохова І. С. Місцеве оподаткування: реалізація загальних принципів. Економіка України. 2014. № 12 (629). С. 74-86.
14. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні: Монографія. Одеса: Атлант, 2014. 462 с.
15. Волохова І. С., Дубовик О. Ю. та ін. Податкова система: Навчальний посібник. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 412с.
16. Волохова І. С., Хищенко А. М. Фіскальна достатність ПДФО у контексті економічного розвитку України. URL: file:///C:/Users/home/Downloads/%D0%86%D0%86_%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%DB3%D1%80%D0%B5%D1%81_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення: 17.02.2024).
17. Встановлення місцевих податків і зборів - роз'яснення для органів місцевого самоврядування у 2023 році URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12509> (дата звернення: 11.03.2024).

18. Головне управління статистики в Одеській області URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.03.2024).
19. Гостєва О. Ю. Місцеві податки в зарубіжних країнах: досвід та напрями застосування в Україні. Економіка та право. 2017. № 3. С. 134 – 139.
20. Державний веб-портал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2024)
21. Дмитровська В. С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб. Івано-Франківськ, 2008. Вип. 4. Т. 2. С. 20–26. URL: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Aprer/2008_4_2/50.pdf.
22. Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. Сучасна система органів управління оподаткуванням в Україні та її роль у процесі формування доходів бюджетів держави. Вісник ДДФА. 2015. № 1. С. 144 – 153.
23. Дутова Н. В. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. Економіка і організація управління. 2019, №1. С. 43 – 52.
24. Духновська Л.М., Пономаренко Л.М. Вплив ставки податку на доходи фізичних осіб на доходи громадян України. 2014. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/17326>
25. Жебчук Л.Л. Податок на нерухомість як елемент оподаткування особистих доходів населення. Наукові праці НДФІ. 2013. Вип. 3. С. 90–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2013_3_11.
26. Задорожня Л.А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку : приклад України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Ірпінь, 2019. 293 с.
27. Іванюк В.Е. Модернізація системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2019. 282 с.
28. Інформація щодо виконання Державного та Зведеного бюджетів України . Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 31.03.2024).

29. Калкуле Е. Структура і розподіл повноважень у системі місцевого самоврядування Норвегії. Економічний часопис - XXI. 2016. № 11–12. С. 31–32.
30. Карлін М. І. Податок на нерухомість у країнах ОЕСР та в Україні : історія і сьогодення. Наукові записки. Серія Економіка. 2013. № 21. С. 163–167.
31. Корецька С. О. Формування місцевих бюджетів України. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 21. С. 21–24.
32. Курієнко А. В. Зарубіжний досвід розвитку місцевих податків. Наука та освіта. 2018. № 5. С. 92–97.
33. Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін./ Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: Монографія. НАН України; Ін-т економіки та прогнозування. К., 2010. 320 с.
34. Лютий І.О., Іванюк В.Е. Оподаткування доходів фізичних осіб та місцеві фінанси: суперечності й перспективи їх розв'язання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 1(196) 2018. С. 53-59.
35. Місцеві податки та збори – бізнесу. 2023 рік. Офіційний сайт міста Одеси. URL:<https://omr.gov.ua/ua/business/tax/> (дата звернення: 27.02.2024)
36. Нормативна та додаткова інформація щодо місцевих податків станом на 1 січня 2024 року. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatki-ta-zbori/mistsevi-podatki/> (дата звернення: 12.04.2024).
37. Номінальний ВВП за 2012 – 2022 роки / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 02.06.2023)
38. Офіційний веб - сайт Верховної Ради України URL : <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index> (дата звернення: 31.02.2024).
39. Пастернак О. М. Імплементация закордонного досвіду у сфері муніципальних відносин. Право і Безпека. 2012. № 1. С. 35 – 39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_1_9.

40. Піхоцька О. М. Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. Фінанси України. 2014. № 5. С. 46 – 49.
41. Податкові системи зарубіжних держав : навч. посібник / В. Л. Андрущенко, З. С. Варналій, І. А. Прокопенко, Т. В. Тучак. Київ : Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.
42. Поляк А. В. Досвід місцевого оподаткування Німеччини та його використання в процесі реформування податкової системи України. Вісник Запорізького національного університету. 2014. № 4 (1). С. 188 – 194.
43. Податковий кодекс України: Закон України . URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 17.01.2024).
44. Пояснювальна записка Про формування бюджету Одеської міської територіальної громади на 2023 рік. URL: <http://omr.gov.ua/ru/departments> (дата звернення: 03.04.2024).
45. Приходько В., Єгорова О. Місцеві податки та збори URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19804/1/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%82%D0%BA%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8_%D0%B4%D0%BB%D1%8F%D0%B0%D1%82%D1%83.pdf (дата звернення: 19.03.2024).
46. Світовий досвід оподаткування : Польща. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/poland/> (дата звернення: 22.03.2024).
47. Семенець Р. В. Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду у сфері місцевого оподаткування та напрямки його застосування в Україні. Митна справа. 2015. № 1. С. 306 – 310.
48. Слободянюк Н. О., Коніна М. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 611 – 616.

49. Станкус Т. Крот Ю. Місцеві податки і збори . Х. : Фактор, 2017. 80 с.
50. Ставки місцевих податків та зборів на 2024 рік – вже на сайті ДПС
URL: <https://news.dtki.ua/taxation/other/74242-stavki-miscevix-podatviv-ta-zboriv-na-2024-rik-vze-na-saiti-dps> (дата звернення: 29.03.2024).
51. Старецька Л. І. Місцеве самоврядування : оглядовий курс. Київ, 2006. 88 с.
52. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України: монографія. / За ред. д-ра екон. наук І. С. Волохової. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2021. 395 с.
53. Фінанси: експрес - курс: Навч. посібник / За заг. ред. І. С. Волохової. - Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.
54. Цимбалюк І. О., Підцерковний Б. В. Роль податків у забезпеченні фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки: збірник наукових праць. Запоріжжя: ДВНЗ «Запорізький національний університет», 2014. № 2. С. 179 – 187.
55. Швабій К. Трансформація персонального прибуткового податку в Україні. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2019. Випуск 3. С. 48 - 58.
56. Швець Ю. О., Бахметова Я. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 771 – 775. URL : <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/155.pdf>
57. Local income tax in Sweden: reform and continuity. URL: http://campaigns.libdems.org.uk/user_files/axethetax/LIT_in_Sweden.pdf (дата звернення: 13.03.2024).
58. List of Countries by Personal Income Tax Rate. Europe. URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate?continent=europe> (дата звернення: 21.01.2024).

59. Report of the Ad Hoc Expert Group Meeting on Strategies for Improving Resource Mobilization in Developing Countries and Countries with Economies in Transition. Planification Fiscale и Financiere (APFF). URL : [//http://unpanl.un.org/intradoc/ groups/public/ documents/un/unpan 04717.pdf](http://unpanl.un.org/intradoc/ groups/public/ documents/un/unpan 04717.pdf). (дата звернення: 11.03.2024).
60. Taxation trends in the European Union // European Commission. Taxation trends in the European Union URL: [http:// ec.europa.eu/](http://ec.europa.eu/) (дата звернення: 22.02.2024).
61. Taxation trends in the OECD <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78522#> (дата звернення: 16.03.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А.

Ставки податку на доходи фізичних осіб

Ставка податку, %	Об'єкт оподаткування
18	а) зарплата, лікарняні, виплати за договорами цивільно-правового характеру (ст. 167.1); б) чистий оподатковуваний дохід фізичних осіб-підприємців, що перебувають на загальній системі оподаткування (ст. 177); в) доходи від здавання майна в оренду/лізинг (ст. 170.1); г) проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок (крім зарплатних), на вклад (депозит) у кредитних спілках (ст. 167.5.1, 14.1.268); д) сума пенсії, якщо вона перевищує 10 прожиткових мінімумів (ст. 164.2.19, 167.4); е) спадщина та подарунки від нерезидентів
9	Дивіденди, що виплачуються неплатниками податку на прибуток (ст. 167.5.4)
5	а) дивіденди, що виплачуються платниками податку на прибуток (ст. 167.5.2); б) спадщина та подарунки від осіб, які не є членами сім'ї першого і другого ступенів споріднення (ст. 174.2.2, 174.6)
0	Спадщина та подарунки від членів сім'ї першого (чоловік або дружина, діти такої фізичної особи, у тому числі усиновлені, батьки) і другого (рідні брати та сестри, баба та дід, онуки) ступенів споріднення (ст. 174.2.1, ст. 174.6)

Додаток Б.

Розмір ставок єдиного податку для платників IV групи

Ставка, %	Тип земельних ділянок
0,95	для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту)
0,57	для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях
0,57	для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях)
0,19	для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях
2,43	для земель водного фонду
6,33	для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту